

Danskernes Historie Online

Danske Slægtsforskeres Bibliotek

Dette værk er downloadet fra Danskernes Historie Online

Danskernes Historie Online er Danmarks største digitaliseringsprojekt af litteratur inden for emner som personalhistorie, lokalhistorie og slægtsforskning. Biblioteket hører under den almennyttige forening Danske Slægtsforskere. Vi bevarer vores fælles kulturarv, digitaliserer den og stiller den til rådighed for alle interesserede.

Støt Danskernes Historie Online - Bliv sponsor

Som sponsor i biblioteket opnår du en række fordele. Læs mere om fordele og sponsorat her: <https://slaegtsbibliotek.dk/sponsorat>

Ophavsret

Biblioteket indeholder værker både med og uden ophavsret. For værker, som er omfattet af ophavsret, må PDF-filen kun benyttes til personligt brug.

Links

Slægtsforskeres Bibliotek: <https://slaegtsbibliotek.dk>

Danske Slægtsforskere: <https://slaegt.dk>

Samlinger

til

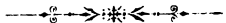
Jydsk Historie og Topografi.

2. Række. IV. Bind.

Udgivet

af

det jydsk historisk-topografiske Selskab.

Aalborg.

Marinus M. Schultz's Forlag.

Trykt i Stiftsbogtrykkeriet.

1893—95.

Bidrag til Aalborg Bys Historie.

Af D. H. Wulff.

(Sluttet.)

Dansk og tysk Skole.

Nikolaj Beyenburg, dansk og tysk Skoleholder i Aalborg, supplicerer 1689 Kongen om, 1) at Aalborg Skoleanordning af den 30te Maj 1651, ham meddelt den 22de Oktober 1669, maatte konfirmeres og holdes, 2) at nyde Husleje, som han tilforn og hans Formænd nydt have, 3) om Fritagelse for Indkvartering og Grundskatter, og 4) Brug af en ringe Husnæring til sin Stillings Forbedring, hvorpaa Magistraten antegner, at Husleje ikke tilkommer ham, men at han maa bruge nogen borgerlig Næring som hidtil uden Indkvartering og alle andre borgerlige Tynger og Skatter undtagen den ordinære Grundskat, Kopskat og Personalskat.

(Aalborg Raadstue-Kopibog 1689—94 fol. 62—3.)

Kaldsbrevet for ovennævnte Nicolaj Beyenburg af 1669 lyder saaledes:

Borgmestere og Raad i Aalborg gjøre vitterligt, at eftersom her i Aalborg By og Menighed tvende danske Skolemestre have været forordnede og privilegerede, alene og ikke flere, at holde aabne dansk Skole, nemlig tvende i St. Bodels Sogn og en i vor Frue Sogn, og nu en af dem i St. Bodels Sogn, nemlig Niels Bech, ved Døden er afgangen, da med vor elskværdige Hr. Biskops, hæderlige og højlærde Mand Dr. Mouritius Kønnings og Sognepræsternes, hæderlige og højlærde

Mænds M. Jakob Hansens og M. Jakob Poulsens Samtykke igjen i den afdødes Sted antaget er og hermed antages ærlig, velagt og velforstandig Nicolaus Beimborg, som tilforn her har holdt tysk Skole, saaledes, at han herefter skal være en af de tre privilegerede danske Skolemestre i den afdøde Niels Bechs Sted i St. Bodels Sogn og derhos tillige alene at maa holde tysk Skole herefter som tilforn, og skal han være forobligeret sig at forholde i alle Maader efter derom her i Aalborg gjorte Anordning om danske Skoleholdere, dateret Aalborg Raadstue den 30te Maj Anno 1651, hvorimod han har at nyde, hvis (hvad) hans Formand haft har, og de samme Privilegier, som i forskrevne Anordning de deputerede danske Skolemestre tillagt og forundt er.

Anordningen lyder i sig selv, som efterfølger:

Erik Juel til Hundsbæk, Landsdommer i Nørrejylland, Anders Andersen, Superintendent over Vendelbo Stift, Jakob Hansen og Jakob Poulsen, Sognepræster til St. Bodels og vor Frue Kirker i Aalborg, Christopher de Hemmer og Hans Sørensen, Borgmestre i bemeldte Aalborg, Jakob Johansen, Thomas Lauritzen, Johan Brinch, Thøger Christensen, Daniel Calov, Lauritz Pedersen, Hendrich de Hemmer, Peder Jespersen, Diderich Nielsen og Morten Jensen, Raadmænd ibd., gjøre vitterligt, at eftersom her i Aalborg By og Menighed sig nogle have fordristet uden Øvrigheds Minde og Tilladelse at holde dansk Skole, dertil deputerede til Trængsel og Nærings Forsvækkelse, og Ungdommen hos saadanne i Guds frygt og Lærdom dog lidet eller intet tiltager, som ved Examen Tid efter anden (Gud bedre det) altfor meget erfares, saa paa det Ungdommen herefter, næst Guds faderlige Hjælp, i deres Saligheds Sag og Gudfrygtigheds Øvelse fornemlig, dernæst ogsaa i andre kristelige Lærdomme desto bedre kunde blive undervist, have vi derfor af pligtig Forsorg denne Anordning givet, at nu herefter i St. Bodels Sogn skal være tvende, som dansk Skole maa holde, nemlig Niels Mogensen Bech og Christen Enevoldsen, i vor Frue Sogn er Ricardus Heauvert (?) alene bevilget at holde Skole, hvilke forbemeldte Personer for Gud og os have anlovet sig efter disse antegnede Poster og Artikler tilbørlig og med Flid at forholde:

1) at de skal gaa deres Disciple fore med al Skikkelighed og Ærbarhed og kristeligt Exempel i Ord og i Gjæringer;

2) at de sig fra deres Forsømmelse og al Utilbørlighed entholde;

3) at de deres Disciple med største Vinskibelighed undervise i Børnelærdommens rette Forstand og Enfoldighed, paa det de kunne lære rettelig at kjende og at ære Gud;

4) at de dem efter enhver Næmme, Alder og Beskaffenhed i Læsen, Skriven og Regnen trolig øve;

5) og skal hver af formeldte Skoleholdere lade deres Drengbørn indstille sig i Skolen hver Søndag eller Fredag, naar det ringer anden Gang til Højmesse, siden, efter tredje Gang er ringet, skulle de i Jesu Navn ordentligvis Par og Par gaa for deres Skolemestre i Kirken og der i al Ærbarhed stille forblive paa de Steder, dertil forordnede vorde, indtil efter forrettet Gudstjeneste; siden skulle de igjen i lige Orden forføje sig i Skolen og saa i det mindste hver Fredag overhøres, om de noget have fattet, og derefter fortøves; men dersom det bliver for sildig dem om Søndagen saaledes at tilspørge, da saadan Examen til den anden Dagen at opholde, paa det Ungdommen i Tide kunde holdes til at frygte Gud;

6) skal ogsaa Skolebørnene alvorlig tilholdes med hverandre kjærlig og venlig at omgaas, ladende sig ingenlunde, under Pæne og Revselse, befinde enten med utilbørlig Stimen eller vredagtig Skjælden, hvoraf imellem deres Forældre (synderlig de enfoldige) Splid og Uenighed kunde tilvoxe;

7) dersom sig tildrager, at Forældrene ville forflytte deres Børn fra en Skole og til en anden, da skal hermed den Skolemester, af hvilken det bliver begjæret dem i sin Skole og under sin Disciplin at antagme, aldeles være forbudt samme Disciple at antage, med mindre derhos Bevis følger fra deres forrige Skolemestre, hvorledes og om de sig i andre Skoler have forholdet.

Skarpretter.

I. Taxt, hvorefter Skarpretterne for hver Slags af deres Exekutioner og Forretninger skal betales, nemlig:

For et Hoved med Sværd at afhugge.....	10 Rdr.
med en Øxe	8 —
For en Haand eller Finger at afhugge.....	4 —

Et Hoved og en Haand at sætte paa Stejle for hvor 2 Rdr.	4 Rdr.
For en at hænge	10 —
For en igjen af Galgen at nedtage	4 —
For en hel Krop at lægge paa Stejle og Hjul og Pælen at nedgrave og sætte	7 —
For en at slaa Arme og Ben i Stykker paa og lægge paa Stejle	14 —
For en Krop at nedgrave i Jorden	3 —
For en død Krop at udføre af Byen	2 —
For en at partere og lægge paa Stejle	12 —
For hvert Kneb med gloende Tænger	2 —
For et Brændemærke	4 —
For Kagstrygning	5 —
For at piske af Byen	7 —
For at vise af Byen eller Herredet	4 —
For at brænde en Krop	10 —
For at brænde Paskviller og andet deslige	3 —
For at slaa Navne paa Galgen	2 —

Gryder eller Kedler, Tænger, Brændemærker, Blokke, Øxer, Pæle, Stejle, Søm, Sluffer med tilhørende Heste, Tove, Strikker og andre deslige Instrumenter forskaffe Skarpretterne sig selv imod den sædvanlige aarlige Løn, de nyde af Kjøbstædernes Indbyggere, samt af Bønder og Husmænd paa Landet.

Efter hans kongelige Majestæts allernaadigste Ordre og Befaling.
Anno 1698 den 12te Marts. *M. Moth.*

(Aalborg Raadstue-Arkiv.)

II. Paa Forespørgsel af Stiftamtet svarer Borgmestere og Raad den 28de Maj 1720, at Skarpretteren her aldrig har faaet Bøddelpenge af Landet her omkring, men er efter ældgammel Skik tillagt aarlig Løn af Byen 20 Sldr. og Skopenge 1 Sldr. 2 g , desuden af hvert Hus i Byen 2 Gange aarlig 1 β danske og ved Jul 1 Lys, men af Bønderne fra Vendsyssel, naar Isen, som sjældnen sker, er lagt til at kjøre over, af hvert Læs Brændeved 1 β eller et lille Stykke, af hvert Læs Tørv 3 Tørv, og Lyng 1—2 Knipper, af hvert Læs Limer eller Kul af Himmersyssel 2 β og af hver fremmed Sild- eller Fiskekaag 2 β .
(Aalborg Raadstue-Kopibog 1720 ff. fol. 123.)

Tamperrettens forandrede Indretning i Aalborg 1713.

Ægteskabssager henhørte i den katholske Tid under gejstlig Ret; men hertil bortfaldt Grunden, da Ægteskabet ved Reformationen ophørte at være Sakrament. Det er ikke rigtigt, naar Stemann i sin Retshistorie S. 242 siger, at Ægteskabssager ogsaa efter Reformationen bleve behandlede som gejstlige, og han synes at slaa Provstemode og Tamperret sammen. De holdtes nok, saa nogenlunde og paa visse Steder, kort efter hinanden, men vare forskjellige Institutioner. Efter Kr. 5.s danske Lov 1—6—8 dømme paa Provstemoderne Stiftamtmand og Biskop; derimod blev allerede ved Ribe Artikler af 1542 Ægteskabssager og Horssager henlagte under Stiftslensmændene med Kapitlerne, saa at Superintendenterne ikke maatte besværes dermed, undtagen forsaavidt deres Raad i enkelte Tilfælde maatte indhentes (Art. 3), og da der ikke fandtes Kapittel i Fyn, Smaalandene eller Vendelbo Stift, skulde Stiftslensmændene her ved disse Sagers Behandling medtage nærboende lærde Mænd (Art. 4). Dette er Kilden til D. L. 1—2—17, der væsentligst henlægger Ægteskabssager under Stiftslensmændene med tiltagne lærde Mænd eller nærboende Sognepræster, medens Fr. II's Ordinans om Ægteskabssager af 19de Juni 1582, der væsentlig er optaget i danske Lov, i sin Indledning endnu fremhæver disse Sagers Behandling ved Kapitlerne. Derimod paalægger D. L. 2—17—18 udtrykkelig Superintendenterne at henvise Ægteskabssager, hvori der skulde gaa Dom, til »deres rette Sted og Rettergang«, hvilket altsaa bliver Tamperretterne. Disse maatte, da Kapitlerne, der iøvrigt til Dels vare komne til at bestaa af Lægmand, efterhaanden bortfaldt, forme sig forskjellig paa de forskjellige Steder (se Bang og Larsens danske Procesmaade i juridisk Tidsskrift 37te Bind S. 159 ff.). For Kjøbenhavn og Sjælland bestod Tamperretten af Konsistoriet i Kjøbenhavn i Forening med Stiftamtmand, Biskop og Roskilde Kapittel, og endelig hævdedes alle Tamperretter ved Fr. 1. Decbr. 1797.¹⁾

Det har næppe været bekjendt før, hvorledes man i Aalborg virkelig har ordnet Sagen, da den i nedenstaaende Reskript af 1713 paabudne Reglering efter kjøbenhavnsk Forbillede var

¹⁾ Velvillig meddelt af Gehejmekonferensraad M. H. Rosenørn.

uanvendelig, og Biskop Thestrup i Lovens 2—17—18 havde fuld Føje til at vægre sig ved at tiltræde Tamperretten.

Om Tamperretten hedder det i Kr. V's danske Lov 1—3—8:

»I Ægteskabssager dømmes paa de fire Tamperdage om Aaret.« Disse indtraf en Gang hvert Fjerdingaar, som det hedder i det gamle Vers:

Onsdag efter Aske vi Tamperdage faa,

Onsdag i Pintseuge ligesaa,

Onsdag efter hellig Korsens Fest (d. 14. Septbr.),

Onsdag efter Lucie (d. 13. Dcbr.) komme Tamperdagene vist.

Navnet er fordrejet af det latinske. I den katholske Kirke delte man nemlig Kirkeaaaret ligesom det borgerlige Aar i 4 Aarstider, hver paa 3 Maaneder, og i hver af dem havde man 3 Dages Faste. Disse 4 Aarstider hedde paa Latin quatuor tempora, hvoraf dannedes Navnet Quatempfasten, og da siden ved Reformationen Fasten blev afskaffet, bleve Dagene med et forvandsket Navn kaldte Tamperdagene.

Om Forholdet i Aalborg ved Tamperretten haves følgende Oplysninger, som findes foran i Aalborg Tamperrets Protokol, der opbevares i Aalborg Kathedralskoles med det tidligere Stiftsbibliothek sammensmeltede Bibliothek.

Efter hans kgl. Maj.s allernaadigste Befaling til os underskrevne af Dato 10. November 1713, saaledes lydende:

Frederik den fjerde, af Guds Naade Konge til Danmark og Norge, de Venders og Gothers, Hertug udi Slesvig, Holsten, Stormarn og Ditmarsken, Greve udi Oldenburg og Delmenhorst. Vor Gunst tilforn. Saasom vi af din, Rudolf, Friherre af Gersdorff, til os indkomne allerunderdanigste Memorial have fornummet, at den Protokol, som holdes i Tamperretten om Ægteskabssager der i Aalborg Stift, bliver ført af Provsten i vor Kjøbstad Aalborg, som tillige med dig, Biskoppen og tvende andre Præster Retten betjener, men at Stævninger, Domme og andre i Sagerne forefaldende Dokumenter oplæses i Retten, udstedes og til Parterne beskrevet gives ved din, Mag. Frants Thestrups Famulo, Protokollen og skal være i din Gjemme, imellem at Retten administreres, saa at ingen virkelig Notarius er der ved Stedet som her i vort Land Sjælland eller andre Steder, hvorfor du for^{nte} Baron Gersdorff allerunderdanigst har forestillet, om ikke forskrevne Tamperdags Retten der i Stiftet ligesom andre Steder eller Oberretter burde forsynes

med egen Notarius, som Rettens publikke Segl og Protokollen kunde have i Gjemme og enhver vedkommende deraf vedbørlig betjene, til hvilken Notarii Forretning du har gjort Forslag om Hospitalspræsten i Aalborg og hans Successorer; som vi da finde din, Stiftamtmand Gersdorffs Ansøgning i alle Maader konform med Loven, saa give vi eder hermed allernaadigst tilkjende, at vi ville, at det med Tamperrettens Betjening i Aalborg Stift ligesom her i Sjællands Stift regleres. Derefter I eder allerunderdanigst have at rette. Befalende eder Gud.

Skrevet paa vort Slot Kjøbenhavn den 10de Novbr. 1713.

Under vor kongel. Haand og Signet.

(L. s.)

Frederik R.

D. Wibe.

Udskriften er:

Os elskelige velbaarne Rudolf, Friherre af Gersdorff, vor Etatsraad, Stiftsbefalingsmand over Aalborg Stift og Amtmand over Aalborghus Amt, og velædle og velærværdige Mag. Frants Thestrup, Biskop i bem^{te} Aalborg Stift,

a

Aalborg.

have vi for allerunderdanigst at efterleve hans kgl. Maj.s allernaadigste Villie saaledes reguleret Tamperrettens Betjening her i Aalborg Stift det nærmeste efter Sjællands Stifts Skik og Loven, som her ske kunde.

1. Tamperretten, hvor de Ægteskabssager, som Biskoppen efter Loven dertil forviser, endelig skal paadømmes, skal holdes endnu som i nogle Aar i Konventstuen i Klosteret, hvor Landemodet nu holdes, de ordinære fire Tamperdage om Aaret Kl. 10 efter Prædiken.

2. Betjenes den nu, eftersom Biskoppen sig efter Skikken i Sjællands Stift derfra enthoder, tillige med Stiftamtmanden som Præses af begge Sognepræsterne her i Byen, Rektor og Konrektor her ibidem, saavel som begge Sognekapellanerne, alle som ere eller efterkommende vorde, som Assessores i samme Ret, der og sine Vota med Stiftamtmanden have.

3. Betjenes den af den nuværende eller efterkommende Hospitalspræst som Notario, som den dertil af Stiftamtmanden ordinerede Protokol ikke aleneste rigtig skal holde efter Loven og i sin egen Gjemme have, men og de i Retten producerede Dokumenter baade oplæse, saa og paategne og dennem med

andet, som enten Actor eller Reus med Rettens Tilladelse i Akten vil have indført, rigtig anføre og indtegne, hvorefter han siden Parterne, om de det begjære, al Akten rigtig efter Loven skal give beskreven under Stiftamtmandens Haand og Segl med hans egen som Notarii Haand verificeret.

4. Til hvilken Ende han og maa holde for sig selv en aparte Kopibog, hvorudi Akten maa indskrives, førend den udstedes, og ellers Biskoppen til Underretning Kopi af hver Sentens, som falder, meddele, at han deraf kan vide, hvorledes han sig i sit Embedes Anstalter i saadan Tilfælde uden Irrelse skal forholde.

5. Tamperrets Stævninger, som hidindtil fra Bisperesidensen udi Stiftamtmandens og Bispens Navne have været udstedte, udstedes nu, siden Biskoppen sig fra Tamperretten afsondrer, af Stiftamtmanden alene udi hans Navn og under hans Haand og Sigil.

6. Og som i denne nuværende Protokol til Tamperretten er en Del Landemodets Akter iblandt Tamperrettens indførte, hvoraf Biskoppen behøver Underretning, saa maa nu beskikket Notarius Hr. Christen Krog, naar han sig med den til næstforestaaende Tamperret har betjent, lade en anden efter Loven strax forfærdige og denne tilbage til Stiftskisten indlevere.

Efter hans kgl. Maj.s allernaadigste Befaling have vi saaledes denne Anstalt om Tamperretten allerunderdanigst indrettet og den for samtlige Assessorer og den antagne Notarium forkyndet i Aalborg Konventhus den 19de December 1713.

R. B. Gersdorff.

F. Thestrup.

Instruktion

for Hans Tveden, Aalborg Borgerskabs antagne Betjent, som skal have Indseende og Inkquisition mod Landprang, Forprang og al ulovlig Handel i og omkring Aalborg, saa vidt som kongelige Majestæts allernaadigste Mandater og Privilegier give Anledning til og forbyde, nemlig

1

at ingen, som ej har sit Borgerskab, Ild og Arnested i Aalborg, maa drive noget Kjøbmandskab eller Handel med nogen fremmede

udenrigs Folk i nogen Maade her udi, ved eller fire Mile omkring Byen; ej heller maa fremmede drive Handel med andre end Borgerskabet her udi, ved eller fire Mile omkring Byen mod Loven. Hvo sig derimod fordrister eller forser, har forbrudt det, de handle med, $\frac{1}{2}$ Part til hans kongelige Majestæt og $\frac{1}{2}$ Part til Byen, og desforuden at bøde 40 Mark Rix.

2

at ingen indenrigs Folk, som ej har Borgerskab, Ild og Arne-
sted i Aalborg, maa handle, sælge eller købe med nogen Fremmed udi, ved eller omkring Aalborg, som i første Artikkol er meldt, uden Nibe Bys Indbyggere alene, som efter hans kongelige Majestæts allernaadigste Frihedsbrev af dato Kjøbenhavn den 2den September 1699 maa sælge deres Fiskevarer til alle indenrigs Undersaatter og købe Salt og Fisketønder af samme, naar Fisketønderne ere indrettede efter kongelig allernaadigste Forordning af den 10de Januar 1698. Samme kongelige Forordning forbyder Nibe Indbyggere al anden Handel og Negotie.

3.

Ingen enten inden- eller udenrigs Gjæster, som ej ere Borgere i Aalborg, maa sælge her ibidem til nogen af Borgerskabet i Alen eller smaa Vægt og ej mindre af Humle, Hør, Hamp eller deslige end helt og halvt Skippund, Klæde i hele og halve Stykker, Lærred i hundrede og halvhundrede Alen og deslige, fremmed Øl i hele og halve Fade, Vin og fransk Brændevin i hele og halve Ankere, Tjære og Humle i hele Tønder og deslige, Specerier, Farvetøjer og deslige i hele store eller smaa Fustager, som det indføres i.

4.

Ingen Fremmed eller Indbyggere i Aalborg maa lade nogen løbe omkring i Byen eller Husene, Fremmede til Fordel, at sælge noget, enten i Alen, smaa Vægt eller nogen Slags Vare, Borgerskabet til Skade.

5.

Landmænd eller Bønder, som føre deres Varer eller Korn til Byen, i hvad det end er, som de have at sælge, fører det til Axeltorvet. Ingen, enten ved sig selv eller andre, maa søge eller gjøre nogen Handel eller Forprang udenfor Byens Porte, deres Medborgere til Præjudice, saasom alle bør lige Ret og Skjel.

6.

Saasnart noget skulde kunne antræffes at øves eller handles, enten udi, ved eller omkring Aalborg By, som strider imod ovenformeldte Artikler, som allerunderdanigst ere udsatte efter kongelige Mandater og Byens Privilegier, saa have I med Høflighed og Skikkelighed samme ved sikkert Tilsyn at anholde, hvor det antræffes eller nogensteds findes kan, saasom I har Frihed saavel som eders Medbetjente at søge derefter i alle Skiberum, Kaage, Baade og andet Fartøj, samt i Husene i Byen, paa Gaderne eller uden Byen, hvor I kunde have nogen Suspicion, opspørge eller blive noget anviste, og strax en Byens dertil beskikkede Middel eller Overkjøbmand det bekendtgjøre, som ved lovlig Medfart iagttager Retten.

7.

Saa have vi underskrevne paa samtlige Negotierendes og Aalborg Borgerskabs Vegne lovet eder Hans Tveden og eders Medbetjente for samme Tjeneste at beoagte enhver maanedligen til Kost og Løn tre Rigsdaler fra Dato at regne, som I annammer hos Raadmand Christen Gjørup, saa længe I efter eders gjorte Ed og Løfter gjør eders Forretning uforsømmelig med Redelighed, Trofasthed og Flid til hans kongelige Majestæts og Aalborg Bys Tjeneste, som udi forskrevne Artikkel meldt er, eller efterdags af os med Rette meldet vorder.

Aalborg den 13de November 1706.

(Underskrifterne.)

(Aalborg Raadstuearkiv Protokollen: Aalborg Kommissionsakt.)

Vægterne.

I Aaret 1710 svare Borgmestere og Raad paa Forespørgsel af Stiftsbefalingsmanden, at det altid i Aalborg har været Sædvane, at Dragerne, som ogsaa kaldes Vægterne, gaa om Natten, fra det har ringet 9 til 3; desuden have vi forskikket strax efter vor Bestillings Tiltrædelse 12 Personer og 1 Korporal, som skulle Natten igjennem gaa og opagte i alle Stræder og Gader efter deres Instrux, hvad der kunde passere, hvilket endnu kontinuerer, aleneste de fleste af Borgerskabet skikker i deres Sted Børn og gamle udygtige, endog saadant ofte er forbudt.

(Aalborg Raadstue-Kopibog 1709, fol. 22.)

Indtil 1718 var der kun 4 Vægtere, men da blev der ansat 8. Om den har Magistraten 1719 forfattet endel Poster tillige med om Brandvæsenet og Gadernes Renholdelse, som skulde indgives til kongelig Konfirmation. (Smst. 1717, fol. 693.)

Den 31te December 1761 blev givet følgende Instrux for Vice-Ober-Brandmester Sr. Lars Schavenius som Lygteinspektør:

1) Med Vægterne maá han have vedbørligt Opsyn, at de forholde dem ædruelige og aarvaagne, opvarte deres Poster til bestemte Klokkeslæt og gjøre deres Raab i rette Tid. 2) Stundom om Natten maa han visitere Posterne og efterse, om Vægterne ere hver paa sin Post eller og mellem deres Raab findes paa deres Rendevoirstposter, da 2 af dem i Budolfi Sogn skal have deres Rendevoirstposter under sl. Anders Hegelunds Skur og 2 paa Gammeltorv under Sr. Jens Berlins Skur, og 2 i Frue Sogn under Sr. Søren Bjerregaards Disk og 2 paa Algaden under Sr. Anders Thagaards Bislag. 3) Skulde han ved saadan sin Visitation befinde, at nogle af Vægterne enten ej ere paa deres Poster eller og findes enten sovende eller drukne, maa han Morgenen derpaa strax anmelde saadan en liderlig Vægters Forseelse for Magistraten, at den skyldige med Straf efter Forseelsens Beskaffenhed kan blive anset. 4) Han maa og have Tilsyn med Vægterne, at de, ligesom Maanen af- og tiltager, antænder og slukker Lamperne i Gadelygterne til bestemt Klokkeslæt; han maa og tilholde Vægterne, at de hver Lørdag gjøre Glassene og Lamperne rene i Lygterne, samt at de forsyne Lamperne med de fornødne Væger og Tran. 5) Skal han modtage det Tran, som til Lamperne kan behøves, deraf til Vægterne udlevere ugentlig den Portion deraf, til hver Lygte behøves, og have Opsyn med, at det sparsommelig bliver anvendt, og at Vægterne ej dermed gjøre noget Under-sløb eller unyttig spildes, og maa han gjøre en rigtig Beregning over, hvor mange Tønder Tran der aarlig til Lygterne kan medgaa, og derover indgive aarlig Regnskab ved Brandregnskabernes Revision. — I det øvrige holder han sig den kongelige allernaadigst konfirmerede Brandordning allerunderdanigst efterrettelig og videre iagttagende de Anstalter, Magistraten kan finde fornødne ved Lygteinspektionen samt ved Brandvæsenet at erindre, og sig saaledes at forholde, som en duelig og redelig Inspektør vel egner og anstaar. (Smst. 1760—70, fol. 98.)

Under den 4de December 1769 vedtog Magistraten, at, da det i de lange, mørke Nætter, der i November, December, Januar og Februar indfalde, da den almindelige Mand ikke saa tidlig som ellers staar op, eragtes fornødent saavel i Hensyn til, at Byens Indbyggere des snarere kunde blive advarede om at komme til Hjælp i Ildebrand, som og til, at enhver i sit Hus trygt kan sove uden at befrygte Indbrud, at Vægterne forblive paa deres Poster til Kl. 5 Morgen, skal Oberbrandmesteren tilholde dem til strax dermed at begynde.

(Smst. fol. 1365.)

Hals Skibsbro.

I.

I Anledning af Ansøgning til Kongen fra forrige Søløjtnant Lars Munch om Tilladelse til at opbygge og vedligeholde Hals Skibsbro mod for sig og Kones Livstid at nyde af ind- og udgaaende Skibe 1 β Læsten m. m. erklærer Aalborg Magistrat under den 24de Juli 1717 paa given Foranledning, 1) at en Bro er højst fornøden til at lægge an ved for Skipperne, som skal i Land med deres Toldsedler til den kommanderende Officer paa Hals Skanse og Toldbetjentene, og omvendt for disse og Lodserne; 2) der har altid været der en god Kjørebro og indtil for 12—16 Aar siden tillige paa den yderste Ende et Vagthus, hvorved er bleven holdt Vagt af den kommanderende Officer, ja, der siges endog af gamle Folk, at der i Krigstider har været plantet 6 Stykker grovt Skyts ved dette Vagthus, hvormed der en Gang skal være gjort langt større og bedre Defension end af Hals Skanse, som ligger langt længere oppe fra Fjorden, mod de Svenske, der med en Del Skibsbaade og Folk søgte at gaa ind i Fjorden for at udplyndre Aalborg By og en Del ved Byen beliggende Skibe og det kongelige Magasin her, hvilket saaledes blev afværget (mange erfarne Folk mene, at der fremdeles burde være et Batteri her til Indløbets Forsvar); 3) Broen har Kongen ladet opbygge og hidtil holde i Stand indtil for 4—5 Aar siden, og kongelige Majestæts Rytterbønder og Tjenere i og ved Hals have besørget Vedligeholdelsen og taget Tømmer og Ris af kongelige Majestæts derved liggende Skove uden Udgift for de negotierende

og søfarende, som desuden med Vejdepenge, Kvast- og Lodsepenge ere højst belastede; 4) foreslaas, at da Broen paa 3—4 Aars Tid ved slet Tilsyn er meget forfalden, Kongen vilde formaa sin Søster, Prinsesse Sofie Hedvig, hvem han har overdraget Hals By og Skov, til at antage sig Broens Reparation og Vedligeholdelse, især da det kunde ske ved Bønderne og af Skovene med ringe Bekostning. Forøvrigt vilde forrige Forpagter af Hammelse, Mogens Thorbensen, som nu bebor en af hendes kongelige Højheds Ejendomme i Hals, tilbudt, at han af hendes kongelige Højhed paa sin og Arvingers Livstid vilde fæste Broen mod en vis aarlig Afgift og selv vedligeholde den, naar den først blev repareret, mod 1 β af Læsten af hvert Skibs Drægtighed for Ind- og Udgaende og ej mere.

(Aalborg Raadstue-Kopibog 1717 ff. F. 96.)

II.

Under den 13de December 1717 overdrog Kongen ved Brev og Bevilling Hals Bro til Prinsesse Sofie Hedvig at lade bygge imod Afgift af 1 β Læstens Drægtighed for Ind- og Udgaende, samt af Pramme, Kaage, Baade, som ved Hals lade og losse, 4 β af hver, og af Personer, 2 β af hver, og paa Forespørgsel erklæret Aalborg Magistrade, at en god Gangbro var for de søfarende lige saa nyttig som en Kjørebro, men ønskede tillige et lidet Batteri paa den yderste Ende med grovt Skyts og Vagthus.

(Smst. F. 714.)

Havnefogdens Instrux,

givet den 10de Januar 1730 af Borgmestere og Raad i Forbindelse med Borgerne og approberet den 7de Marts s. A. af Stiftsbefalingsmanden.

Instrux, hvorefter Aalborg Bys antagne Havnefoged agtbare Peder Schaalund sig haver udi sin Betjening at forholde.

Som Erfarenhed har lært, at paa nogle Aar har tildraget her i Aalborg en særdeles ond Skik og Disorden mod forrige Tider har været brugt og sket og sær med Tømmer og Deller, Mur- og Tagsten, som ilandskibes, der blive beliggende andre, som komme efter, til Hinder i deres Losning, sær at baade i Øster- og Vesteraa med smaa Jagter, Kaage og Baade om

Vinteren indlægges udi, hvilket foraarsager, at Vandet, naar Vinteren paakommer, ikke kan have sit Flod af Aaerne i Fjorden og i saa Maader tilstoppes Møllerne til Hinder i Malingen, Borgerskabet ikke til ringe Præjudice, sær at endel udenbys Skippere uden Forespørgsel tiltage sig den Dristighed at indlægge deres Fartøjer i Byens Havne, og naar Byens Skippere i saa Maade sildig hjemkomme, er ingen Plads eller Rum i Havnen for Byens egne Skiberum at indlægge, saa de udenfor Bryggen maa søge Sted ikke med liden Fare for Storm og Isdrift; til dette med mere har Magistraten paa Aalborg Raadstue med og efter en Del af de ældste og vigtigste Borgeres Raadføring og Samtykke paa højædle og velbaarne Hr. Stiftsbefalingsmand Etatsraad Chr. Reitzers Approbation, om Skik at forekomme, fundet for godt til Byens og de Trafikerendes Nytte og Gavn efterfølgende Anordning at gjøre, hvorledes herefter i adskillige Poster skal forholdes, samt derunder begreben en Instrux for en Havnefoged, som med alt efterfølgende skal have Opsigt, at det i alle Maader bliver efterlevet.

1.

Som Anno 1724 den 6te December i Overværelse af Magistraten af den kongelige Majestæts Byfoged i Aalborg med otte velfornemme Borgere er taget et Syn paa Byens Ejendomme fra Borgmester Gjørups¹⁾ Fortov og indtil til lige for Sr. Chr. Heugs iboende Gaards østre og norderste Ende og derover gjort en Forretning, hvad som til Tømmerpladser er udvist, hvad som er anset til Losseplads, og hvad som bør være fri til Kjørevej, Kjelhaleplads etc., saa bør Havnefogden dermed at have Tilsyn, at samme i alle Maader efterleves, til hvilken Ende Havnefogden skal blive leveret en rigtig Kopi af samme Byens Forretning.

2.

Til Losning paa de anordnede Lossepladser er enhver bevilget 10 Dage, dog ikke at oplægge noget paa det, som til almindelig Kjørevej er udset; hvem som opstaber noget paa Kjørevejens Plads, skal daglig bøde derfor 1 R , Halvdelen til Byens fattige og Halvdelen til Havnefogden; hvem som af Indbyggerne lader sit Tømmer eller Sten ligge længere paa

¹⁾ Spritfabrikkens nuværende Ejendom ved Stranden.

Lossepladsen end 10 Søgnedage, førend han det til sin rette Plads henfører, som regnes fra den Dag, han begynder at losse, betaler for den første Dag 1 K , anden Dagen 2 K , tredje Dagen 3 K og saa 3 K hver Dag, det fremdeles bliver beliggende, hvilket deles i lige Maade mellem Byens fattige og Havnefogden, og skulde den skyldige ikke godvillig ville betale saadan Mulkt, da skal Havnefogden i Overværelse af Byfogdens Fuldmægtig og 2 Mænd have Magt at lade saa meget af Tømmer og Sten udsætte og ved Avktion gjøre i Penge, som Mulkten kan beløbe sig med Omkostninger, og skulde det udsatte bedrage mere, kommer det Ejeren til Bedste; men dersom det er fremmede, Norsker eller andre, som maa sætte sin Ladning op for den kjøbende at bese det, førend Kjøb sluttet kan, da har samme Ladning Frihed otte Søgnedage fra den Dag, da Kjøbet sluttet er, og ej længere, som for er meldt.

3.

Havnefogden skal advare den, som losses, at han ikke maa lægge sit Tømmer med den ene Ende paa Land og den anden Ende paa Bolværket, hvorved de ruineres; brydes herimod, betales 8 β for hver Dag, det ligger, Halvdelen til Bolværkets Reparation og Halvdelen til Havnefogden, alt som for er meldt Mulkten at inddrive.

4.

Fra Hjørnet af Østeraas Brygge og indtil Wrangels Bro maa ingen Fartøjer, enten lidet eller stort, paa den vestre Side gjøre fast at losse eller lade uden alene i de Tilfælde, som den 15de Post herefter om melder, hvorunder dog ikke forstaas Baade eller smaa Kaage, der kunne uden Ophold lægge i Land eller udføre 3, 4 à 6 Tdr. Gods; dog skal Færgebroerne for disse og andre Fartøjer ikke belastes, at jo Farten for Færgerne ind og ud kan være fri og ubehindret, hvilket Havnefogden skal iagttage, og om nogen skulde findes opsætsig at gjøre fast til Losning eller Ladning videre, end meldt er, skal han have Magt at gjøre den løs igjen; sætte de dem ydermere mod ham, da det for Magistraten at angive, at den skyldige kan blive straffet, som første Gang anses for 1 Rdlr. til Byens fattige og Havnefogden 2 K og derforuden undgjælde efter Loven, om ham nogen Overlast enten i Ord eller Gjærning vorder tilføjet.

5.

Som salig og højlovlig Ihukommelse Kong Frederik den 3dje Anno 1664 den 23de Juli allernaadigst har befalet, at 6 af Færgerne, som gjøre Overførsel fra Sundby til Aalborg, skal ugentlig anlægge i Østeraa og de andre 6 i Vesteraa og det siden til menige Mands Gavn, Menasse og desto hastigere Expedition saaledes skal være bleven foranstaltet, at forberørte 12 Færger skal mellem Færgemændene være delte i 3 Roder, 4 Færger i hver Rode, hvoraf 4 Færger ugentlig skal anlægge i Østeraa og andre 4 i Vesteraa, som iblandt alle 3 Roder Tid efter anden skal alternere, og at Færgefolkene af de 4 Færger, som ved Omvexlingen ligge stille, skal ugentlig med 2 gode og snilde Færgekaage befordre Overfarten, den ene til og fra Østeraa og den anden til og fra Vesteraa, hvoraf samme Færgekaage nyde ikkun Halvparten saa megen Fragt for hver Rejse som en Færge og kan befordre rejsende Folk paa Overfarten langt snarere end Færgerne, saa skal Havnefogden hver Mandag optegne, hvem der fører de 4 Færger og den ene Færgekaag, i Østeraa den Uge skal anlægge, og have tilbørlig Opsyn, at dermed rigtig og upaaklagelig bliver forholdt, og om nogen Færge eller Færgekaag, som i Østeraa er ankommen, derfra udlægges til Vesteraa for der at tage Fragt tilbage og ikke holder sig Anordningen efterrettelig med at holde Ugen ud til at gaa til og fra Østeraa, med mindre han beviser, at han formedelst haardt Vejrlig eller Is paa Fjorden ikke kunde naa sin Tur, da han for hver Gang, om det sker med en Færge, bøde 1 \mathcal{L} 8 β , og om det sker med en Færgekaag, bøde 12 β til Deling mellem Byens fattige og Havnefogden.

6.

Paa den Tid af Aaret, Skibene indlægges, skal Havnefogden advare de fremmede Skippere, at de ikke maa i Byens Havne indlægge, som alene anses den Havn fra Borgmester Gjørups og indtil Snoren, men i Byens anden Havn, som er Kattesunds Havn kaldet, hvor fremmede Skiberum af Alders Tid har ligget i Vinterhavn saavel som Byens egne, naar der ikke var Rum i den anden, der skal Havnefogden dem henvise; skulle de herimod gjøre sig opsætsige og ikke vil lægge bort, maa han kappe deres Tov og saadant for Magistraten angive.

7.

Skal Havnefogden have tilbørlig Opsigt med Skibene, som enten til Losning eller til Ladning til Bryggen anlægge, at det gaar skikkelig og ordentlig til, saa den ene ikke skal lægge den anden til Hinder, saavidt muligt er, og naar saaledes et Skiberum er losset og ikke igjen skal indtage Ladning, eller og et Skiberum er tilladet, at saadanne strax lægge fra Bryggen, og for saadan sin Umage er ham tillagt af hvert Skiberum under 10 Læster 8 β og derover 1 \mathcal{K} hver Gang de tage Toldseddøl.

8.

Alle de, som føre de smaa Fartøjer samt Jagter og Kaage, der bruge den onde Skik og oplægge samme i Øster- og Vesteraa i Vinterhavn, skal han advare, at de sig derfra entholde og samme henlægge i Kattesunds Havn og i Teglgardsbækken eller andensteds borte fra Øster- og Vesteraa, hvor de selv tjenligt eragte; for denne Opsigt skal Havnefogden nyde af en Jagt aarlig 4 β , en stor Kaag 3 β og mindre do. 2 β , hvorunder ikke skal forstaas Fiskerkaage, og skulde de ikke holde sig denne Advarsel efterrettelig, men blive fremturende i den onde Skik, hvorved Møllerne hindres i deres Maling Borger-skabet ikke til liden Fortrød med at søge langtfraiggende Møller i stærk Vinter, da at bøde for hver Jagt 4 \mathcal{K} , en stor Kaag 3 \mathcal{K} , en mindre do. 2 \mathcal{K} , alt til lige Deling mellem de fattige og Havnefogden.

9.

Havnefogden, som om Sommeren ved Solens Opgang i det længste bør være ved Havnen, skal nøje efterse, allerhelst først om Foraaret, naar Vandet falder, naar det kan lade sig gjøre, at Sand og Grus af Aaerne saavel som Havnen fra Borgmester Gjørups og indtil Snoren kan blive opkastet, samme for Byens Kæmner at gjøre bekjendt, som ved Rodemestrene skal lade tilsige, at de ringe Borgere, som ikke ere i Byens Skillingstaxt ansatte, kan møde Sand og Grus at opkaste, paa det Farten og Havnen derved kan komme i sin forrige Stand og saadant Aar efter Aar kontinuerer, indtil Havnen og Aaerne blive gode.

10.

Avtoriseres og anbefales Havnefogden at have tilbørlig og nøje Opsyn med, om nogen, enten unge Karle eller andre her

af Byen, som ikke har vundet deres Borgerskab, skulle bruge enten hemmelig eller aabenbar Kjøbmandskab, det edsvorne Borgerskab til Præjudice, at han saadant for Byens Kæmner strax angiver, som dem efter Loven bør tiltale; men skulde Havnefogden med saadanne kollidere og han ikke efter Examen kan nægte saadan ulovlig Handel at være uvidende, bør han for hver Gang, hans Brøst findes, betale til Byens fattige 1 Rdlr.

11.

Samme Opsigt bør Havnefogden have, om nogen uden Byen boende skal bruge nogen utilladelig Handel her ved Byens Strand og Fjord, at han da under 2 Rdlr.s Straf samme for Byens Overkjøbmand bekendtgjør, som da efter Byens Privilegier vel finder sig udi, hvad til Byens Bedste bør ske.

12.

I allerunderdanigst Følge af hans kongelige Majestæts allernaadigste Forordning af den 5te Maj 1683 tillades Havnefogden at oppebære af hvert Fartøj, som ankommer med Brændevod, under 20 Favne 8 β , over 20 Favne til 40 Favne 12 β , over 40 Favne 1 \mathcal{L} og ej videre, undtagen Havnefogden selv bekoster Favnemaalet da at nyde $\frac{1}{2}$ β af hver Favne, hvorimod han bør og skal have tilbørlig Opsigt med Favnesætterne, at saavel den kjøbende som den sælgende lovlig og ret vorder omgaaest; klages der, da komme det paa hans Ansvar.

13.

Den sædvanlige gamle Rigtighed, som Aalborg By hidtil har haft af Jagter, Baade samt andre smaa fremmede Fartøjer med Kar og deslige Trævarer, Hummer, Østers og andre Fiskevarer, som de med indlægge i Østeraa og Vesteraa at udlosse og forhandle, hvoraf Byen altid har nydt 8 β , item af alle indlandiske Kaage og Baade fra Skagen, Grenaa, Ebeltoft samt Limfjorden og andre Steder her i Riget, som ankomme til Aalborg med Korn, Fedevarer, saltede Fiskevarer, Brændevod, Tovværk og deslige samt med røde og sorte Kar at sælge og dermed indlægge i Øster- eller Vesteraa at losse, betales 8 β , hvilket alt af Byens Tjener hidtil har været oppebaaret og samme til Byens Kæmner skulde levere; men som Erfarenhed har lært, at Byen lidet deraf har nydt, saa har Havnefogden efterdags saadan Opbørsel at modtage og samme ved Dag og

Datum til Bogs at føre og hver Lørdag Aften at gjøre Regnskab derfor til Byens anordnede Kæmner.

14.

I lige Maade har Havnefogden at oppebære af hver stor Kaag fuld af Tørv 8 β og en middelmaadig do. 4 β og en mindre do. 2 β og samme lægge som i næstforrige til Bogs at føre og til Byens Kæmner at levere.

15.

Naar det kan være gjørligt Færgerne uden Hinder, maa alene Kaage og Pramme med Tørv eller Træ, som ikke kan flyde under Wrangelsbro, tillades at losse mellem begge Færgebroerne ved Østeraa, og ellers ingen andre Fartøjer enten at losse eller lade paa samme Sted, uden som i den 4de Post er ommeldt, alt for ikke at hindre Fartøjerne; men om slig Losning med Tørv eller Brændevad ikke paa det Sted kan være gjørlig og derfor skulde aarsages at lægge til den store Brygge enten udenfor eller indenfor i Aaen fra den yderste Kant af Bryggen, dog ikke saa nær den nordvestre Færgebro, at Færgernes fri Fart i ringeste skal betages, da har Havnefogden at tilholde dem, som Tørv eller Træ i Land kaste, at de gjøre Bryggen ren igjen, hvis ikke, panter han dem for 1 R 8 β at lade Bryggen gjøre ren for, og de 8 β beholder han for sit Tilsyn.

16.

Havnefogden skal have Opsigt med de Skippere, som ankre paa Fjorden udenfor Østeraa og Østeraasbryggen saavel som for Vesteraa, at de ikke saaledes fæste deres Landtov i Land, mindre gjøre fast paa Bolværkernes Pæle, at Færgerne hindres i deres rette Fart og Løb til og fra bemeldte Aa, eftersom saadan Misbrug ikke alene giver Forsinkning for de passerende, men endog kunde forvolde stor Ulejlighed og Skade, som des værre tilforn er hørt; hvilken Skipper, som efter Advarsel fra Havnefogden ikke holder sig dette efterretteligt, han skal bøde for hver Gang, hans Brøst findes, 1 Rdlr. til Byens fattige og 2 R til Havnefogden, og Havnefogden desuden have Magt Tovene med en Øxe at kappe.

17.

I lige Maade har Havnefogden at tilholde de Skippere, som maatte til deres Fartøjer søge Vinterhavn ved den vestre

og østerste Brygge, at de ej lægge saa nær den østerste Kaas østen for Snoren eller bespænder Farten til den enten med Ankere eller Landtov, end at, naar Fjordlæg maatte paakomme, de passerende, saavel de kjørende som gaaende, kan have deres fri Fart og Gang til og fra bemeldte østre Kaas, naar Isbroen er lagt, som Havnefogden har i god Tid at advare Kæmneren til dens Forfærdigelse; hvem der imod bryder, bøde som i den 16de Post meldt er.

18.

Ligeledes har Havnefogden nøje at efterse, at, naar Fiske-riet angaar om Foraaret, ej nogen Kjøbmand eller Salter indtil Paaske maa købe ferske Sild om Formiddagen, før Klokken er ringet 12; men de ferske Sild, som hid komme, skal desindtil være til almindeligt Kjøb og Almuens Tarv, ihvemsomhelst dem ejer; hvo her imod gjør, bøde den kjøbende og sælgende hver 2 R , Halvdelen til Byens fattige og Halvdelen til Havnefogden.

19.

Omendskjønt nogen efter Paaske har solgt sine ferske Sild og nogen kommer imidlertid, imedens Silden endnu er i Kaagen, og forlanger for 1 à 2 R eller mere til sin Føde, maa de ikke nægtes; hvem saadant nægter, enten det er den kjøbende eller sælgende, bøde hver 8 R , om det er dem begge, til Deling mellem Havnefogden og de fattige, hvilket Havnefogden har at bekendtgjøre for de sælgende og de kjøbende.

20.

Havnefogden skal have vedberligt Tilsyn med, at ingen, som med Baglast af Sand, Grud eller Sten eller andet deslige ankommer med Fartøjer, udkaster saadant i Havnen eller paa andre Steder end der, hvor Magistraten lader ved Havnefogden udvise; gjør nogen uagtet den ham givne Advarsel derimod, bøde 2 Rdlr. til Deling mellem Havnefogden og de fattige.

21.

Havnefogden skal nøje efterse, at ingen Ild, Lys eller tændte Tobakspiber om Vinteren haves i Fartøjerne, som i Havnen ere indlagte; hvo herimod bryder, bøde 1 Rdlr. til Deling mellem Havnefogden og de fattige, og i Mangel af Betaling da at sidde i Byens Arresthus 3 Dage paa Vand og Brød.

22.

Dersom enten Byens Kæmner eller andre overkommer Havnefogden at se igjennem Fingre med nogen, som overtræder, hvis (hvad) i denne Instrux er foranstaltet, og han ikke taler derpaa, da skal han bøde til Byens fattige dobbelt, som hver Mulkt i sig begriber.

23.

Ingen skal være til nogen Mulkt forbunden, som ved Ed, om fornødent gjøres, for Magistraten kan benægte hverken at være vidende om denne Anordning eller derom af Havnefogden at være advaret, og da betaler Havnefogden de fattige deres Del, saasom dem intet maa afgaa for andres Forseelse.

Og paa det Havnefogden des bedre kan subsistere i denne Tjeneste, har Magistraten forundt ham Opsigten ved de Bolværker og Brygger, som de have at holde i Stand, og for samme sin Umage aarlig vil betale ham 10 Rdlr., hvorimod han skal have tilbørlig Opsigt, at ingen med Heste og Vogne maa kjøre paa Bryggerne eller over Landtovene, som ere gjorte faste, men holde udenfor Bryggen og tage deres Læs under 2 R 's Straf for hver Gang, nogen gjør herimod; i lige Maade advarer enhver, at ingen, uden Fornødenhed det udkræver, belaster Borgerne enten med Losning eller Ladning og samme derimod vove, og saasomt Bryggen eller Bolværket behøver nogen Reparation, har han det for Magistraten under 1 Rdlr.s Straf til de fattige at angive, at sligt kan blive repareret, at de trafikerende ikke derover skal hindres.

(Aalborg Raadstue-Kopibog 1729 ff., F. 240.)

Toldboden.

Paa Forlangende om Oplysninger efter Raadstuearkivet om Toldbodbygningen fra Aalborg Stiftamt svarede Magistraten 1811, at de ved Eftersyn i Arkivet havde fundet, at den store Toldbodbygning, bestaaende af 9 Fag 2 Loft høj, er i Aaret 1730, efter at de daværende gamle Bygninger vare nedbrudte, er bleven af ny opbygget for kongelig Regning efter derom af 2 da herværende Borgere Lorentz Lorentzen Bager og Murmester Gottfried Linder med daværende Stiftsbefalingsmand Christian Reitzer oprettet og af det kongelige Rente-

kammer approberet Akkort, ligesom det til vestre Ende af fornævnte Bygning senere byggede Pakhus, bestaaende af 7 Fag 1 Loft høj, er i Aaret 1781 af nyt blevet opbygget; men hvor meget Opførelsen af disse Bygninger har kostet, er os ubekjendt; dog vil Efterretning herom uden Tvivl kunne findes i det kongelige Stifts Arkiv. Af Jordejendomme er intet tiliggende, og Grunden, hvorpaa bemeldte Bygninger findes opførte, tilhører formodentlig Byen ligesom den hele øvrige Plads ved Bryggen.◀ Hertil kommer Extrakt af Aalborg Bys Brandtaxations Protokol: Den kongelige Toldbodbygning: a) et Hus paa 9 Fag 2 Loft høj med Kvist paa ud til begge Sider og Gjennemkjørsel under med Porte for begge Sider 1000 Rdlr., b) 1 Hus bygget til vestre Ende af Litr. A, bestaaende af 7 Fag, 1 Loft høj med 2 Porte, indrettet til Pakhus 350 Rdlr., i alt 1350 Rdlr. Bygningerne ere af Mur og Bindingsværk med Sten belagt. Kakkellovne ere under denne Taxation ikke indbefattede.

Nytorv.

Peter Nielsen Dyrborg forlangte 1732 af Magistraten Tilladelse til at indplanke 1—2 Favne af Nytorv ud til Slottets Grave paa nordre Side af Torvet, der den Gang ikke var bygget, hen til Maren Brandtes Bro, der førte over den endnu ikke overbyggede Østeraa for Enden af Bispensgade, til sit Huses Udvidelse mod at give Jordskyld deraf til Byen. Kæmneren med 3 udmeldte Mænd erklærede, at samme Plads var i Brug af dem, der derved og omkring bo, til deres Tømmerhandel uden nogen Afgift til Byen, hvorfor Peter Nielsen Dyrborg ikke kunde nyde noget af Pladsen paa den Maade, han begjærede; men Pladsen kunde afdeles i saa mange Parter, som tjenligt fandtes, og komme til Avktion, hvorved Dyrborg kunde erhverve sig til Leje, hvad han behøvede.

Torvet blev først anlagt 1604, da der i Aalborg Bys Regnskaber blandt Udgifterne nævnes Penge, givne for Sten, som blev lagt Gade med sønden Slotsgrave østen Aaen, som det ny Torv skal være, ligeledes for Sand dertil og Stenpikkerne for Gaden at lægge.

Stiftamtmand Pentz foreslog 1794, at til Udvidelse af Ny- eller Storetorv skulde indtages en Del af Slottets Grave, som skulde opfyldes m. m. Borgerskabet fraraadede det paa Grund af de store Bekostninger, det vilde medføre, da Torvene i Regelen vare store nok. Derimod kunde Torvet udvides ved at indtage Tømmerpladserne derpaa, som ikke mere skulde udlejes. Heller ikke vilde man der paa Torvet opføre Slagterboder til Frislagterne, da Byen næppe havde Leje af sine Slagterboder ved muret Bro nok til deres Reparation, og heller ikke flytte Privetet ved Vagthuset, som var opført for faa Aar siden.

Den murede Port i Aalborg.

En nu forsvunden Lokalitet i Aalborg er den murede Port. Den stod i Algade paa det Sted, hvor »Muret Bro« førte over Vesteraa, lidt vesten for Gaden Svingelen. Heller ikke Broen mærkes nu synderlig efter Gadens nyere Brolægning, men er dog kjendelig ved den vestre Ende af den ny Museumsbygning. Om den murede Port haves følgende Efterretning fra tidligere Tid: Efter gamle Kæmnerregnskaber blev Porten først muret op 1604 og kaldtes derefter først »den murede Port«. Tæt ved den var »en Pille, som Svingeltrappen er udi«, hvoraf Gadenavnet Svingelen har sin Oprindelse. 1732 androg Magistraten paa Borgerskabets Vegne hos Stiftsbefalingsmanden om, at, da den øverste Del af den murede Port, der var en Bygning, hvori der fandtes nogle Instrumenter til at pine Troldekvinder med, var saa brøstfældig, at den behøvede en Reparation af 300 Rdlr., det maatte tillades at nedtage denne øverste Del, som var saa lav, at et Halm- eller Lynglæs eller en høj Karet ikke kunde køre nedenunder, og som ikke var Byen til nogen Nytte; men for desto bedre at befordre den almindelige Passage gennem Porten og Fængslerne derunder at konservere, var det tjenligst, at der af Muren ovenfor Gaden paa begge Sider blev konserveret en Højde Mur af 6 Alen, som da med mindre Bekostning kunde blive sat i god Stand. Dette blev approberet af Stiftsbefalingsmanden den 9de Avgust 1732.

(Aalborg Raadstue-Kopibog 1731 ff., Fol. 331.)

Under den 12te Juli 1756 indstillede Magistraten til Stiftsbefalingsmanden, at under den saakaldte murede Port var et

gammelt Arreststed, som kun bruges, naar Natmanden skal indsættes for en eller anden Forseelse; men samme er meget brøstfældig og vil koste meget at reparere, hvorfor den andrager om, at det maa opfyldes med Grud og Sand, da Natmanden jo kan sættes i den underste Raadhuskjælder, hvilket ligeledes blev approberet den 15de Juni 1756.

(Aalborg Raadstue-Kopibog 1749 ff., Fol. 1140.)

I femte Del af Pontoppidans Danske Atlas, som udkom 1769, læses endvidere: Under Muret Port, hvilken forud var Stadens Vesterport, er et gammelt Arresthus for Byens Natmand, og har der forhen været en Bygning oven paa, hvori gjemtes Instrumenter, som Troldkvinder pinedes med.

Tømmerpladser.

Efter en Del Borgeres Andragende indstillede Magistraten under den 31te Avgust 1733 følgende til Stiftsbefalingsmanden:

Indtil Aar 1724, da der faldt Højesteretsdom i den saakaldte Aalborg Bys Sag, lagde enhver, som handlede med Tømmer, samme ved Stranden, hvor de vilde, uden at give noget af Pladsen til Byen; men i Følge Højesteretsdommen blev der taget Syn over Pladsen den 18de December 1724 og Pladsen afmaalt og ved Avktion 1725—6—7 bortlejet til Tømmerpladser for 93 Rdlr. 3 g 4 β aarlig. Men efter at denne Avktion var udløben, begyndte mange at lægge Tømmer paa Nytorv langs med Slotsgraven og Østeraa fra den sal. Maren Brandts Bro, hvorved de gamle Tømmerpladser forringedes i Værdi, saa at de 1728—9—30 kun gav 68 Rdlr. 2 g 12 β og 1731—2—3 kun 61 Rdlr. 2 g 6 β . Desuden har det saakaldte Ny Torv af gammel Tid været et frit Axel-torv, hvor Bønderne holdt med deres Varer, naar de komme med Korn, Ildebrand og andet, men er nu saa belastet med Tømmer, at der ej er Plads, men Bønderne falbyde deres Varer ved Portene, bede paa Gaderne m. m., hvorfor begjæres, at Stiftsbefalingsmanden vil forbyde at lægge Tømmer paa Nytorv.

(Aalborg Raadstue-Kopibog 1731, Fol. 642.)

Lodsvæsenet i Hals.

Magistraten i Aalborg forfattede den 31te Januar 1735 et Projekt til et Lodsvæsens Oprettelse i Hals, som den 18de Marts s. A. blev kongelig approberet. Indholdet var følgende:

1.

I Hals By skal være et Lav, som bør bestaa af 6 dygtige og søvante Mænd samt en Oldermænd, hvilke alene skulle være berettigede til som Lodser at ind- og udlodse alle de Skibe og Fartøjer, der for Læster ere brændte og agte sig over Grundene udenfor Hals og gennem Limfjorden til Aalborg eller derfra at passere Hals og Søtønderne derudenfor.

2.

Bemeldte Oldermænd og Lodser, som skulle aflægge deres Ed for Magistraten i Aalborg, skulle skaffe sig 2 dygtige Baade med behørig Sejl og Aarer, hvilke skulle være indrettede baade til at sejle med og til at ro saavel af 2 som af 4 Mand, og at deslige Baade fremfor andre kunne kjendes, bør den midterste Dug i Sejlet være rød, og naar de skulle udro og ej kunne bruge Sejl, bør de paa en Stang føre et lidet hvidt Flag, tegnet med røde fuldkomne Bogstaver det Ord Lods; skulde nogen Lods derimod handle, bør Oldermænden for Lodserne paa Lavets Vegne bøde til Aalborg fattige 2 Rdlr.; betjener sig nogen anden af saadanne Tegn til Præjudice for Lodsernes Lav, bøde hver 4 Rdlr.

3.

Falder Østenvind og Vejret saa haardt, at Lodserne hverken kunne udsejle eller ro til de Skibe eller Fartøjer, som ligge udenfor Hals Tønder, og, endskjønt samme Fartøjer have Vinden god derved at indsejle, men formedelst Ukyndighed om, hvor mange Fod Vand der kan være paa Grunden, ej tør fortsætte deres Fart, da, saasnart et saadant Skib eller Fartøj giver Tegn til at ville have Lods, bør Oldermænden strax ved 2 Lodsmænd anmelde det for Kommandanten paa Hals Fortresse og med hans Tilladelse lade paa Fortressen vaje et Flag, enten kjendeligt paa hel Stang, som skal betegne, at den sejlene paa 10 Fod kan indsejle, eller og et »sior« (?) paa halv Stang, som skal give tilkjende, at den sejlene sikkert paa 8 Fod kan indsejle; tager Oldermænden eller Lodserne heri Forsømmelse,

bøde hver af dem, som ej beviser lovligt Forfald, til Aalborg fattige 2 Rdlr., om derpaa bliver klaget.

4.

Oldermanden og Lodserne skulle være ædruelige og villige til at hjælpe den sejlende, som ved Flag eller Skud giver tilkjende, at han behøver Hjælp, og paa første givne Tegn strax gaa den sejlende i Møde udenfor den yderste Sætønde for Hals, som og stræbe at komme om Bord paa Fartøjet og blive derpaa, til de har bragt Fartøjet i Havn for Anker.

5.

Klager nogen Skipper over, at Lodsens ej enten forsvarlig har lodset eller ikke betids har indfundet sig, og Skipperen formedelst Mangel af Lods har været i saadan Nød, at han har taget Skade, endskjønt Vejrliget har været saa sigtbart, at Lodsens har kunnet se ham gjøre Tegn, og Vinden ej har været saa haard, at den kunde hindre dem at udroe eller sejle, saafremt Skipperen det med sine Folk kan bevise, bør Lodserne, som ej bevise lovligt Forfald, bøde hver 2 Rdlr. til Aalborg fattige, og om nogen af dem i Særdeleshed har vist sig modvillig eller saa beskænket, at han ej har kunnet gjøre Tjeneste, bør saadan en have sin Lodstjeneste forbrudt og dømmes til Arbejde i Jærn paa Fæstningen en vis Tid efter Sagens Beskaffenhed; desuden bør Oldermanden, som ej bedre Lodsningen har befordret, bøde i slikt Tilfælde første Gang 4 Rdlr., anden Gang dobbelt til Aalborg fattige, og om det tredje Gang ham bliver overbevist, da at dømmes fra hans Oldermandskab.

6.

Hvis ellers til hans Majestæts Tjeneste ved Lodsvæsenet bliver befalet, skal Kommandanten paa Fortressen Hals tilholde Oldermanden, at Lodserne med al Underdanighed efterkomme, og ellers have Inspektion med Lodserne, at de bevise dem, som deres Hjælp behøve, al Redelighed og trofast Tjeneste. Gives nogen Skipper Aarsag over Lodserne at klage eller de over ham, bør Kommandanten i 2 søvante Mænds Nærværelse indkalde Oldermanden og Lodserne og den klagende Skippers Folk og da over Klagen holde Forhør, hvilket han under sin og de 2 Mænds Hænder og Segl beskreven strax tilsender Magistraten i Aalborg, som da efter Gjæsterettens Maade ved

Aftens Varsel paakjender Klagen efter Loven og disse Artikler; bliver nogen af Parterne med Dommen ufor nøjet, skal den for Admiralitetet i Kjøbenhavn indstævnes.

7.

Bliver nogen Lods med Hug og Slag enten af Skipperen eller Folk, hvor han er om Bord, ilde medhandlet, bør de, som heri findes skyldige, tiltales af Lodsens paa deres Voldsbøder.

8.

Paa det at Oldermænd og Lodserne stedse kunne være tilstede og Lodsningen forsvarlig befordre, fritages de for at være Ting- og Sandemænd og deslige Forretninger, og skulle de nyde for hver Læst, et Skib eller Fartøj, som de ind- eller udlodse, findes brændt paa, for Indgaaende 4 β d. og for Ud- gaaende 2 β d., og ellers til Lodsvæsenets Konservasjon skal betales af alle Skibe eller Fartøjer, som for Læsters Drægtig- hed ere brændte og uden at betjene sig af Lods ind- og udløbe ved Hals, halvt saa meget, som de svare, der betjene sig af Lods, nemlig for Indgaaende af hver Læst 2 β d. og for Ud- gaaende 1 β d.

9.

Naar nogen Skipper sit Skib eller Fartøj ved de edsvorne Lodser har faaet indlodset, bør han give Lodsens eller Older- manden et skriftligt Bevis paa, at han med Lods er bleven betjent, hvilket Bevis strax af Oldermænd til Tolderen i Aalborg skal fremsendes, at han kan vide derefter at fordre de fulde Lodspenge; sker det ej, faar Lavet og Oldermænd tage Skade for hvis (hvad) de formedelst Forsømmelsen kan komme til Decort herved.

10.

Begjærer nogen Kaptajn eller Skipper, som fører enten spansk eller fransk Farve, at blive lodset op gjennem Lim- fjorden fra Hals til Aalborg, som regnes for 3 Mil, da betales Lodsens af et Skib fra 20—50 Læster 4 Rdlr., fra 50—100 Læster og derover for Indgaaende 6 Rdlr. og for Ud- gaaende halvt saa meget, og nyder Lodsens, mens han er paa Skibet, fri Kost og Tæring; skulde han formedelst Modbør i tvende Jævdøgn ej kunne fortsætte Rejsens, betales ham foruden de ordinære Lodspenge for hvert Jævdøgn, han har været paa Fartøjet, 2 $\&$ d.

11.

Hænder det sig, at en Skipper med Fartøj og Ladning ankommer og enten udenfor eller indenfor Tønderne med sit Fartøj bliver liggende og rejser fra Skibet op til Aalborg at fornemme, om han sin Ladning kan sælge, da, ifald han sig ej af Lods har betjent og han uden at sælge Lasten igjen skulde bortgaa, skal han dog være pligtig at betale til Oldermænden halve Lodspenge af saa mange Læster, Fartøjet er brændt for, og paa det Oldermænden kan nyde de ham tilkommende Lodspenge, skal Visitøren i Hals hos sig holde en saadan Skippers Toldseddel, undtagen han beviser med Oldermændens Kvittring, at han paa Lavets Vegne er bleven fornøjet, hvortil Kommandanten paa Fortressen bør være assisterlig.

12.

Skulde enten Oldermænden eller nogen Lods fordre eller tage flere Penge end det, han efter Skibets eller Fartøjets Læsters Drægtighed tilkommer og heri er anført, da, naar det ham overbevises, bør den skyldige betale til Aalborg fattige 1 Rdlr. for hver Mark, han har taget mere, end han efter Taxten burde nyde, med mindre Lodsen formedelst haardt Vejrlig har maattet sætte sig selv i Fare eller brugt mere Mandskab for at komme et Skib eller Fartøj til Hjælp, som paa Mast, Sejl eller Ror kunde tage Skade, da skal det være Lodsen tilladt, naar de have bragt Fartøjet i Havn, at akkordere med Vedkommende om Taxten; kan de ikke derom blive enige, bør Kommandanten med 2 søvante Mand i Oldermændens Nærværelse søge dem paa bedste Maade at forene; er ej nogen Forening mellem dem at træffe, bør dermed forholdes ligesom forhen under 6. Post er meldt.

13.

Indstævner nogen Skipper, Oldermænd eller Lods Magistratens Dom til Admiralitetet, bør den, som stævner, strax sætte Borgen for de idømte Bøder og Omkostninger, at deslige Bøder eller Omkostninger kan blive tilrede, naar den indstævnte Sag skulde vindes for Admiralitetets Ret.

14.

At disse Lodspenge kan komme Lodslavet tilgode og af vedkommende rigtig blive svaret, skal hver Skipper for Ind-

og Udgaende, naar han gjør sig klar paa Aalborg Toldbod, erlægge til Tolderen i Aalborg de Lodspenge, han har at svare. Samme Lodspenge har Tolderen rigtig at anføre i en gennemdragen og af Oldermænden forseglede og bekostet Bog, som ham bør tilstilles, og hvis Penge Lodslavet derefter kan tilkomme, hvert Fjerdingaar til Oldermænden, naar han dem afhandler, imod Kvittering levere, da Tolderen for den hermed hafte Umage bør godtgjøres 4 %; vægrer nogen Skipper sig at betale disse ordinære Lodspenge, da bør Tolderen forholde ham hans Toldseddel, indtil han Lodspengene erlægger.

15.

For den Inspektion og Umage, Kommandanten paa Fortressen i Hals herved har, bør han af de Penge, som ved Lodsvæsenet hvert Fjerdingaar falder, efter Tolderens derover forfattede Beregning nyde $\frac{1}{10}$, som Oldermænden, der Pengene annammer, til ham mod Kvittering betaler; af de øvrige Penge, naar de deles kvartaliter, bør Oldermænden nyde for sin Umage $\frac{1}{4}$ og hver af Lodserne $\frac{1}{8}$, for hvilke Penge enhver bør kvittere i den Kontrabog, som Oldermænden til Efterretning derover holder.

16.

De Bøder, som efter disse Artikler, hvorpaa ej er falden Dom, foranstalter Kommandanten hos den uvillige strax udpanstet og besørget til Magistraten i Aalborg imod Kvittering; hvis Bøder eller Omkostninger nogen ved Dom bliver tilfunden at betale og den skyldige ej Dommen strax appellerer til Admiralitets-Retten, besørger Magistraten paa den skyldiges Bekostning efter Loven exekveret.

17.

Disse for Oldermænden og Lodserne udfærdigede Artikler bør til vedkommendes Efterretning paa Fortressen i Hals samt i Visitørens Stue sammesteds og paa Aalborg Toldbod opslaaes til vedbørlig Efterlevelse.

Aalborg Bys Brandordning af 1736.

I ældre Tider, da i Byerne Husene langt sjældnere vare af Grundmur og der i det hele taget i Bygningerne fandtes

mere Træværk end nu til Dags, vare Ildebrande baade hyppigere og mere omfattende og den derved foraarsagede Skade saa meget større for den enkelte Mand, som der ikke fandtes Assuranceselskaber eller anden Sikkerhedsforanstaltning. Det er derfor paafaldende, at der først forholdsvis sent drages Omsorg for dels at forhindre Ildebrande, dels at holde dem indenfor snævrere Grænser. En af de ældste Foranstaltninger i den Retning turde være Indretningen af en Brandordning i Aarhus af 6te Juni 1672, idet en Raadstueplakat bestemmer, at alle Murmestre og Tømmermænd, som ere Mestre, skulle være Brandmestre og tildeles visse Distrikter, hvori de skulle visiterer Skorstene, Kakkellovnsrør, Bagerovne, nedslaa de ulovlige, besørge Foder etc., som sidder for nær ved Ildsteder, bragt bort og i Ildebrandstilfælde møde med deres Svende for at redde. Dette skulde de ikke gjøre een Gang, men idelig og stedse, naar fornødent gjøres. For det Arbejde, de derved have, skulle de have Tilladelse til at indrette, begge Professioner under eet, et Lav for at holde udenbys Mestre og uberettigede fra at gaa dem i Næringen.

(Hubertz: Aktstykker vedkommende Staden og Stiftet Aarhus II S. 168.)

Om Forholdene i Aalborg i denne Henseende haves nogen Oplysning i nedenstaaende Svar af Magistraten under 21de Januar 1685 paa en Forespørgsel af Politimesteren for Danmark, Claus Rask til Raskenberg, i Skrivelse af 6te Januar s. A. i Anledning af, at »der hos dennem i kort Tid skal være adskillige Ildsvaader optændte, som dog naadelig skal være afløbne«, om der var nogen Brandforordning: Hans gode Skrivelse af 6te d. M. er os ved Posten indhændiget, derpaa hannem tjenstligst meldes, at os ingen Brandordning her ved Raadstuen af forrige Magistrat er efterladt, men alene nogle faa Læderspande, saa og nogle Stiger og Brandhager. Da paa det noget mere kan være ved Haanden, om Behov gjordes, det Gud naadelig afvende os al Ulykke for Kristi Skyld, da have vi paalagt hvert Lav at skal forskaffe 12 Læderspande, som hos Oldermænden skal være i Forvaring, derforuden anordnet 2 eller 3 lange Brandstiger med lige saa mange Brandhager og Ansættere i hver Rode at lade forfærdige, som i det bekvemteste Hus i hver Rode skal være i Forvaring. Desligeste have vi haft endel af Borgerskabet forsamlet, og blev dem

anmodet, de godvillig vilde sig bekvemme at lade bekoste 1 eller 2 Kobbersprøjter, hvortil de da tilstedeværende lovede sig at ville indfinde, hvilket vi og ville formode at faa Fremgang, om ikke imod Forhaabning andre Udgifter eller Tilfælde saadant skulde forhindre, og paa det det bedste muligt Tilsyn om Natten kunde ske, da have vi foruden de 2 Vægttere, som har altid været sædvanligt at gaa om Natten, endnu forordnet 14 Personer hver Nat, som af en Borgerunderofficer kommanderes, og gaa fra om Aftenen Kl. 9 og den ganske Nat alle Gader og Stræder igjennem indtil om Morgenen Kl. 4, hvilke ere befalede efter Kl. 10 slaget, hvor de fornemme enten Ild eller Lys over eller neden i Husene, da der at anklappe og formane dem at se vel til Ild og Lys. Gud skal kjende, at vi inderlig ønske, saa og vor største Flid dertil gjerne anvende, at alting maa gaa vel til, mens Tidernes og Fattigfolks slette Tilstand her paa Stedet kan vel undertiden noget lidet Ophold herudi foraarsage, mens hans kongelige Majestæts allernaadigste Befaling og Forordning maa dog allerunderdanigst vorde efterlevet.

(Aalborg Raadstue-Kopibog 1684 fol. 9.)

Andre Anordninger om Brandvæsenets Ordning i enkelte Kjøbstæder haves fra en noget senere Tid, saaledes i Kallundborg af 24de November 1721 og Horsens af 26de Avgust 1726. Man skulde have troet, at Kjøbenhavns store Ildebrand 1728, der bragte saa megen Nød og Elendighed med sig, og som maatte vække Opmærksomheden for et velordnet Brandvæsens Betydning, havde givet Stødet til et Skridt fremad i denne Henseende, og dog finde vi endnu fremdeles kun enkelte Byer følge det fra Aarhus, Kallundborg og Horsens givne Exempel, idet Kolding fik en Brandordning af 30te Maj 1729, Roskilde 25de November 1735, Storehedinge 30te December 1735, Aalborg 29de Oktober 1736, Fyns Stifts Kjøbstæder 22de Februar 1737, Varde 13de Marts 1737, Stege 14de December 1743 og Viborg 9de Oktober 1756, medens en almindelig Forordning om Brandvæsenet i Kjøbstæderne endnu lod vente paa sig nogle Aar og først udkom 24de Januar 1761.

Aalborg havde altsaa 1736 faaet sin egen Brandordning, vedtaget den 27de Januar af Borgmestre og Raad, approberet den 1ste Marts af Stiftsbefalingsmand C. W. Reventlow og konfirmeret af Kongen den 29de Oktober s. A. Om denne hedder det i Jürgensens Lovlexikon, at det i Justitsministeriets

Skrivelser af 24de April 1856 og 25de Januar 1858, jævnfør Kommerce-Kollegiets Promemoria af 23de Januar 1796, er antaget, at den ikke er hævet ved den almindelige Brandforordning af 1761, medens dog det modsatte Resultat findes udtalt i Justitsministeriets Skrivelse af 8de Juli 1848. Nu synes det i alt Fald utvivlsomt, at alle disse specielle Bestemmelser maa være hævede ved Loven af 1873 § 40.

Da de enkelte Bestemmelser i denne gamle »Brandordning« turde have nogen Interesse for Kjøbstadlivet for halvandet Aarhundrede siden i Almindelighed og for nogle særlige Aalborgske Forhold, gjengives her efter det tilføjede »Register over det mærkeligste udi Aalborg Bys Brandordning« Indholdet af de enkelte Kapitler med Tilføjelse af selve Anordningens mere udførlige Fremstilling, hvor dette maatte anses for yderligere oplysende.

1. Kapitel om Skorstene og Ildsteder samt disses Fejning og Rengjørelse.

1. Murmestrene skulle »i alle ny Bygninger« forsvarelig opføre Skorstenene »over Taget, vel forsynede med Brandmur paa alle Sider og skilte fra alt Tømmer og Træværk«, under 10 Rigsdalers Straf, »og skulle de Skorstene, som allerede ere opsatte og ej forsvarelig over Taget befindes opførte, inden 6 Maaneder saaledes opføres og forhøjes under 1—4 Rigsdalers Straf«. Alle Esser og ulovlige Ildsteder »udi Fjæleskur« og Rør skulle afskaffes og forandres under 10 Rigsdalers Straf, Bøderne at udpantes ved Overbrandmesteren og 2 Mænd.

2. Træspjæld og -døre for og udi Skorstene, »hvor enten Kakkellovnsrør og Tuder indgaa eller Bilæggerovne ere indmurede«, bør være forsvarelig med Kobber, Jærn eller Blik overdragne, »og maa ej nogen betjene sig af andet end Jærnstænger i deres Skorstene at hænge Kjedelkroge paa«, alt under 1—2 Rigsdalers Straf »efter Magistratens Sigelse«.

3. Alle Bagerovne skulle være forsynede med Brandmure »og paa alle Sider adskilte fra alt Tømmer og Træværk« under 4 Rigsdalers Straf.

4. Bryggere, Brændevinsbrændere, »Guld-, Kobber-, Klejn- og Grovsmøde, Kandestøbere, Farvere, Glarmestre, Gjørtlere« og alle, som drive Haandværker, hvorved Ildsvaade er at

befrygte, ere lige Straf »og Næringsforbud« undergivne, om de ej have Omhu for deres Ildsteder.

5. »En Generalbesigtigelse over hele Byen skal foretages ved Kæmneren, Overbrandmesteren og 4 dertil af Magistraten udnævnte Borgere, der skulle forfatte en Fortegnelse over Brøstfældighederne og andet ulovligt, og skulle Ejerne inden 6 Maaneder føre det i forsvarlig Stand; hvis ikke, skulle 2 Murmestre i Overbrandmesterens Overværelse nedrive deslige Skorstene og Ildsteder« og Ejerne betale for hver Skorsten og Ildsten 2 Rigsdaler eller pantes derfor »ved Overbrandmesteren i 2 Borgeres Overværelse«, og skal Overbrandmesteren holde Rigtighed derover og stille det udpantede til offentlig Avktion, om det ej løses inden 14 Dage, »mod at han og de 2 Borgere nyde 1 Mark af Daleren i Gebyr«.

6. Skorstene, som jævnlig bruges, skulle fejes 2 Gange om Aaret under 1 Rigsdalers Straf, »og opkommer Ild for Forsømmelses Skyld, skal den skyldige mulkteres paa 2—5 Rigsdaler«. Skorstensfejeren skal have en af Magistraten forseglet Bog, hvorudi enhver under 1 Lod Sølvs Straf skal tegne, naar deres Skorstene blive fejede, hvilken Bog in Decembri skal leveres Overbrandmesteren til Gjennemsyn, som hos de forsømmelige skal inddrive Mulkten. Tjenestefolk, som ufor-svarlig rense Kjølskorstenene, mulkteres paa 1 Rigsdaler, og opkommer Ild formedelst slig Forsømmelse, straffes de med Fængsel eller paa Kroppen. Opkommer ulykkelig Ild for-medelst Husfædres eller -mødres slette Omsorg, tiltales de efter kongelig Lov og Forordninger.

7. Skorstensfejeren skal holde fornødne Folk og villig betjene enhver, feje Skorstenene forsvarlig under 2 Rigsdalers Straf, og straffes første Gang med Halsjærnet, anden Gang forvises Byen, om han ej har at bøde med. Han skal have 8 β for at feje et Loft højt Hus, »for 2 Loft højt Hus 16 β og saa fremdeles«, og maa han ej fordre videre under Straf paa Vand og Brød i 24 Timer, og skal han advare den, som Huset bebor, om Skorstenen enten er brøstfældig eller ulovlig og strax tilkjendegive det for Overbrandmesteren, som derom skal inkvirere og tilholde de forsømmelige inden 8 Dage at lade feje eller reparere under 4 Rigsdalers Straf, »3 til Brandkassen og 1 til ham selv«.

2. Kapitel .

om Indbyggernes Pligt med Varlighed med Ild og Lys.

1. Hvem som uagtsom og skødesløs omgaas med Ild og Lys, »enten tændt Lys paa Vægge, Borde, Bænke eller andensteds kline eller over Gaderne eller i Gaardene gaa med udglødet eller anden Slags Ild uden at have det i et lukket Fyrbækken eller Stenkar«, skal, endskjønt ingen Skade sker, betale 1 Mark til de fattige. »Alle Husfædre og -mødre skulle have nøje Indseende saavel om Natten som om Dagen ved Maltgjøteri, Bryggeri, Bageri, Slagteri, Tvæt, Lysestøben og deslige«. Brændeved, Kul, Lyng, Hamp, Hør og deslige maa ej lægges nær op til Skorstene under 4 Rigsdalers Straf. Med tændt Lys uden Lygte maa ej findes nogen udi Stalde, Pakboder og paa Lofter under 4 Marks Straf til Angiveren. Husbonden betaler fra 4—16 Skillings Straf »til Brandkassen«, om der ej findes Lygte i hans Hus. Tobaksmøgen forbydes saavel udi Stalde, paa Lofter »eller hvor Feder, Tørv, Lyng, Kul, Tjære, Hamp, Hør, Beg og deslige ligger under 4 Marks Straf som og offentlig »paa Slotsgaarden, ved Told- og Vejerboderne, paa Torvene, Gaderne ved Stranden eller udi Pak- eller Kramboder, og skulle hverken Skippere eller Skibsfolk udi Havnene, ved Bryggerne, udi Aærne eller Kaasen ¹⁾ bruge tændte Tobakspiber uden udi deres Kahytter eller Kabysser og have deres Tobakspiber med forsvarlige Hytter forsynede eller gjøre Ild paa deres Fartøjer«, alt under 1 Lod Sølv's Straf »til Angiveren og Brandkassen til lige Deling« eller at straffes med Arrest i 24 Timer paa Vand og Brød. Forsætlig Ildebrand straffes efter Loven, og overbevises nogen formedelst Uagtsomhed og Skjødesløshed at have været Aarsag til Ildsvaade, da bøde Skaden eller straffes paa Kroppen.

2. Kjøbmænd skulle have Hør, Hamp, Beg, Tjære, Svovl, Terpentin, Salpeter, Tran, Olie og deslide udi Pakboderne, hvor ingen Ild eller Lys brændes, og udi Kramboderne udi Lygte under 2 Rigsdalers Straf til Brandkassen.

3. Under 20 Rigsdalers Straf til Brandkassen maa ingen have mere Krudt udi deres Kramboder end 10 æ at sælge; vil nogen have mere, skal de forvare det enten udi Pakhuse

¹⁾ Den Del af Gadestrækningen »Ved Stranden« langs med Fjorden mellem Toldboden og Spritfabrikkens Gaard.

ved Stranden eller i Huse, hvor ej Ild eller Lys bruges«. Nøglebøsser, Raketter og Sværmere, med Krudt fyldte, maa ej nogen bruge eller bortkaste imellem Husene under 2 Rigsdalers Straf til Brandkassen.

4. Ingen maa koge Beg eller Tjære i Husene eller paa Skibene under 2 Rigsdalers Straf, ej heller med gloende Kugler og Stene opvarme Tjære eller Beg imellem Husene eller Pakboderne under 1 Rigsdalers Straf til Brandkassen.

5. Snedkere, Bødkere og deslige skulle henlægge deres Spaaner paa et fra Ild og Lys afiggende Sted under 1 Rigsdalers Straf og holde Lys udi Lygte, naar de ved Lys arbejde, »og maa de ikke selv eller deres Svende og Drengene arbejde ved Lys om Morgenen, før Klokkeren er 5, og om Aftenen efter Kl. 9 uden Magistratens Tilladelse«, og maa de »saavel som Murmestrene og Tømmermænd« indvendig i godt Folks Huse eller paa Tagene ej smøge Tobak under 1 Rigsdalers Straf til Brandkassen.

6. Magistraten skal aarlig »den 14de Dag efter Pauske og den 14. Dag efter Michaeli« ordinere Kæmneren, Overbrandmesteren, Sprøjtemesteren og 4 Borgere, »2 af hvert Sogn«, at inkvirere, om Skorstenene og Ildstederne findes udi forsvarlig Stand, hvilke Mænd skulle indlevere til Magistraten deres Inkvisitionsforretning. Befindes nogen af dem uden lovligt Forfald at udeblive, bøder han 1 Rigsdaler til Brandkassen. »Ere de forefundne Fejl eller Brøstfældigheder ej efter 6 Maaneders Forløb bedrede, skal Magistraten befordre Bøderne udpantede efter 1ste Kapitels 5te Artikkel.«

3. Kapitel

om Brandredskabet og Betjente ved Brandvæsenet.

1. Udi Gammeltorvs Kvarters Sprøjtehus skal findes:

Nr. 1. En stor Sprøjte med dobbelt Slange af 50 til 60 Alens Længde og en enkelt Ombringer 20 til 30 Alen.

Nr. 2. En stor Sprøjte med dobbelt Slange af 50 til 60 Alens Længde uden Ombringer.

Til Nr. 1 skal findes:

31 Læderspande, 6 Egesaaer med Stænger, 2 Stiger, 2 Brandhager, 4 Øxer, 2 Liner, en halv Tomme tykke, 40 til 50 Alen lange, 2 Hakker, 4 Grebe med Jærnbleslag, 6 Hulskuffer,

1 Kofod, 1 Lygte, 2 Fyrtøjer, 1 Haarklæde af 12 Alens Længde, 1 aflangt Egekar med Jærnbaand.

Til Nr. 2 skal findes:

20 Læderspande, 4 Egesaaer med Stænger, 2 behændige Stiger, 2 Brandhager, 2 Øxer, 2 Liner af 40 til 50 Alens Længde, en halv Tomme tykke, 4 Grebe med Jærnbeslag, 6 Hulskuffer, 1 Haarklæde af 12 Alens Længde.

Udi Nytorvs Kvarters Sprøjtehus:

Nr. 1. En Sprøjte med dobbelt Slange af 50 til 60 Alens Længde og med enkelt Ombringer af 20 til 30 Alen.

Nr. 2. En mindre med dobbelt Slange uden Ombringer af 40 til 50 Alens Længde.

Til Nr. 1 skal findes:

30 Læderspande, 6 Egesaaer med Stænger, 2 Stiger, 2 Brandhager, 4 Øxer, 2 Liner, en halv Tomme tykke, 40 til 50 Alen lange, 2 Hakker, 4 Grebe med Jærnbeslag, 6 Hulskuffer, 1 Kofod, 1 Lygte, 1 Fyrtønde, 1 Haarklæde af 12 Alens Længde, 1 aflangt Egekar med Jærnbaand.

Til Nr. 2 skal findes:

20 Læderspande, 4 Egesaaer med Stænger, 2 behændige Stiger, 2 Brandhager, 2 Øxer, 2 Liner, 40 til 50 Alen lange, en halv Tomme tykke, 2 Hakker, 4 Grebe med Jærnbeslag, 6 Hulskuffer, 1 Haarklæde af 12 Alens Længde.

2. Enhver, som bebor Gaard eller Hus i Byen, skal have en Saa, et Par Egetræs Spande eller Stripper under 8 Skillings Straf for hvert Stykke, deraf savnes, og 4 Skilling, om ubrugeligt befindes. Maltgjørere, Bryggere og Brændevinsbrændere samt de Haandværksmestre, som ved Ild traktere deres Arbejde, skulle have et Kar med Vand staaende ved deres Kølle eller Værksted.

3. Med en Overbrandmester med aarlig Løn af Brandkassen, »der ej maa overstige 100 Rigsdaler«, og en Oversprøjtemester med aarlig Løn »af indtil 50 Rigsdaler« skal Byen altid være forsynet. De skal have Opsyn med Sprøjterne og Brandredskabet, »som Oversprøjtemesteren skal reparere og hver Mandag efterse«, og ej være nogen Nat uden Tilladelse ude af Byen. Ved hver Sprøjte skal være en Brandmester, en Sprøjtemester og Vandadjutant med Assistenten af Straalemestre og Tømmermænd. Fattige Brandfolk ved Sprøjterne ere for alle borgerlige og Byens Tyngder befriede.

4. Tvende Gange om Aaret, »nemlig 8 Dage før St. Hansdag og 8 Dage efter Mikkelsdag«, foranstalter Magistraten Sprøjterne prøvede og Brandfolkene mønstrede, og skulle nogle af Magistraten og 2 af de 6 ved Brandvæsenet udnævnte Borgere ved Exercitsen og Mønstringen være tilstede. Ved Mønstringen skal en Extrakt af Brandordningen om Indbyggernes Pligt ved Ildsnød oplæses. Under Straf af 1 Rigsdaler for hver Officer og 2 Mark for en af Brandfolkene bør de indfinde sig ved Mønstringen.

5. Overbrandmesteren forfatter rigtigt Mandtal over Brandfolkene. Uden lovligt Forfald maa ej nogen ved Brandvæsenet enrulleret udeblive, naar Ildsvaade opkommer, under Straf paa Penge eller med Fængsel.

4. Kapitel

om Indbyggernes Pligt udi paakommende Ildsnød.

1. De, som ere i Huset, hvor Ildsvaade begynder, skulle under højeste Straf gjøre Anskrig til Naboer, og skal Taarnvægteren klemte med Stormklokken og hænge en Lygte ud om Natten og et Flag om Dagen »til den Side, hvor Ilden er antændt«, og skal Stadstamburen strax røre Trommen igjennem Gaderne, »alt under Straf at miste deres Tjeneste«.

2. Gadevægterne skulle under Straf af Fængsel paa Vand og Brød om Natten vække Folk og nævne det Sted, hvor Ilden er antændt, og anmelde Magistraten, Overbrandmesteren og Oversprøjtemesteren Ildsvaaden og forføje sig til Sprøjtehusene at hjælpe Sprøjterne og Brandredskabet frem.

3. Ved ringeste Tegn til Ildsvaade skulle Overbrandmesteren og Sprøjtemesteren samt enrullerede Officerer og Brandfolk forføje sig til Sprøjtehusene, og maa ingen uden Magistratens Tilladelse forlade deres Poster under Straf paa Penge eller Fængsel efter Magistratens Bestemmelse.

4. Magistraten udnævner 1 Officer med 12 Mand af hvert Kompagni ved de 4 borgerlige Kompagnier, som strax skulle indfinde sig ved Ilden med Gevær at hindre unyttige Folk og fremme Anstalter. Naar disse Officerer og Borgere have gjort Tjeneste i 3 Aar, udnævnes andre af Kompagnierne, og sker Omvexling herved hvert tredje Aar. Udebliver enten Officerer eller nogen af Mandskabet uden at skikke nogen væragtig i

deres Sted, betar sig modvillig eller forlader deres Poster, førend den antændte Ild er dæmpet, mulkeres af Magistraten.

(Jfr. Borgerlige Krigsartikler i Aalborg af 20. Marts 1749, approberede af Stiftsbefalingsmand J. Holck den 8. Maj s. A., § 17.)

5. Officererne med deres Mandskab skulle tilse, at de nødlidendes Gods ej bliver forrykket eller bestjaalet. De, som Utroskab herved begaa, straffes efter Loven som aabenbare Tyve.

6. Alle ved Ildebranden sig indfindende skulle holde sig ædruelige og fredelige, og om nogen forsætligvis tilføjer Brandredskabet Skade, da straffes de af Magistraten, eller borttager noget deraf, da straffes de som for Tyveri.

7. Alle, som bo i Byens 4 Kvarterer, »nemlig Vesterkvarter, som strækker sig fra Vesterport ¹⁾ og til den murede Port ²⁾, Gammeltorvs Kvarter fra den murede Port til Ladebroen ³⁾, Nytorvs Kvarter fra Ladebroen til Vandporten ⁴⁾ og Østerkvarter fra Vandporten til Østerport ⁵⁾, hvilke Kvarterer regnes langs midt igjennem Byen efter Aærnes Løb«, skulle undtagen dem, som bo i det Kvarter, hvor Ilden er antændt, sende deres Folk med Saaer, Spande og Stripper for at bære Vand. Overbrandmesteren drager Omsorg for ved Adjudanterne, at Vand fra nærmeste Steder bliver hentet, og at ingen Hinder gjøres udi, at Sprøjterne med rent Vand blive forsynede. Ved Tegn af Ildsvaade skulle Vognmændene sig med Heste og Vogne indfinde ved Sprøjtehusene og befordre Førsele under Mulkt til Brandkassen eller at straffes med at drage den spanske Kappe eller Fængsel.

8. Magistraten og de 6 Borgere ved Brandvæsenet forføje sig strax til den antændte Ild, og skal de Anstalter efterleves, som af dem træffes. »Ingen maa uden deres Tilladelse nedrive noget Hus i Haab om større Fare at forekomme, ej heller vægre sig ved at lade sit Hus nedbryde, naar Ilden derved kan blive standset.«

¹⁾ Stod før der, hvor Ladegaardsgade støder sammen med Vesterbro, og dannede Indgangen til Byen.

²⁾ Ved den murede Bro over Vesteraa paa Algaden, lige Vest for det nuværende Musæum.

³⁾ Førte over Østeraa paa Algaden ved nordre Ende af Skomagergaden.

⁴⁾ Førte over Peder Barkes Aa mellem Algaden og Bredgade.

⁵⁾ Stod tidligere for Enden af Nøregade.

5. Kapitel.

Hvoraf den Bekostning skal tages, som til Brandvæsenets, Betjentenes, Vægternes Løn samt Sprøjterne og Brandmandskabet at holde vedlige, kan tilgaa.

1. Efter det af Stiftamtmanden approberede Taxationsmandtal skulle alle Byens Indbyggere af deres Gaarde og Huse kontribuere maanedlig til Vægterkassen det, de af Magistraten og de 6 Borgere ere taxerede for, og skal Vægterne maanedlig indkræve, hvis enhver af deres Gaarde ere ansatte for, og strax gjøre Rigtighed derfor til Overbrandmesteren, som besørger al fornøden Reparation paa Brandredskabet og betaler enhver den Løn, dem er akkorderet.

2. Hos de uvillige skal Overbrandmesteren ved Udpantning inddrive Restansen, naar den er examineret og approberet af Magistraten. Ingen Skjøde eller Pantebrev paa Hus eller Vaaning maa til Protokollering af Byfogden antages, før det ved Overbrandmesterens Kvittering bevises, at derpaa ej er Restans. Og skal Overbrandmesteren ved aarligt Regnskab forklare al Indtægt og Udgift og Beholdningen til Kassereren levere, der bør holde forsvarlig Bog, vigilere for Brandkassens Bedste og gjøre Rigtighed for Indtægt og Udgift, naar det af Magistraten æskes.

6. Kapitel

om Belønning for dem, som ved Ildebrand forholde sig tro, og Straf for dem, som ej efterkomme deres Pligt, samt de skyldiges Bøder og Rigtighed derfor.

1. Den, som til Ildebranden først ankommer med Saa eller Strippe eller Brandspand, nyder 4 \mathcal{R} . Overbrandmesteren skal Dagen efter, at Ildebranden er overstanden, erkyndige sig lige saa vel om dem, som have forholdt sig tro og flittig, som om dem, der have sig modvillige og utro beteet, de første med Attest til Belønning rekommendere og de sidste til Straf angive.

2. Tager nogen Skade ved Ildebrand formedelst tro og flittig Tjeneste, skal han af Brandkassens Midler kureres og for tro Tjeneste belønnes. Bliver nogen derved saa ufør, at han ej sit Brød kan fortjene, besørger ham fri Underholdning for Livstid udi de fattiges Huse. Skulde nogen af ulykkelig Hændelse ved Ildebranden komme fra Livet, nyder han en ærlig og fri Begravelse og hans Hustru med Børn en Re-kompense af Brandkassen.

3. Alle udi Brandordningen ommeldte Bøder, som ej nogen i Særdeleshed ere hjemfaldne, skulle tilhøre Brandkassen. Overbrandmesteren skal holde rigtig Bog over Bøderne og antegne, hvorfor bødes, og hvem der samme svarer, og inden hvert Aars 31. Januar til Magistraten og de 6 Borgere aflægge rigtigt Regnskab over Bøderne og hvem dem have betalt. Bøderne skal han inddrive efter 1. Kapitels 5. Artikkel. Men hvis udi Brandordningen uden hossatte Bøder er anbefalet, maa Magistraten uden Proces og Dom anse og straffe de skyldige for efter dessen Beskaffenhed. Klages over de dikterede Mulkter, skal Stiftsbefalingsmanden forhøre de klagende og efter Beskaffenhed moderere eller skærpe Mulkten. De, som enten skjødsløst eller forsætlig Ildebrand forvolde, kan vente deres Straf efter Kongens Lov eller Brandordningen.

Yderligere Foranstaltninger bleve senere truffene. Saaledes approberede Stiftsbefalingsmanden den 12te Juli 1753 Magistratens Indstilling af 28. Juni s. A. af følgende Indhold: I Aaret 1718 er hver Mands Gaard bleven taxeret at svare noget vist maanedlig til et saakaldt Brand- og Vægtervæsens Indretning og Vedligeholdelse, og som den Tid kun var 4 Vægtere og 2 Sprøjter med Tilbehør, er i Førstningen oplagt noget aarlig og med Rente forbedret; nogle Aar derefter er Byen med 4 Vægtere forbedret, 1732 er en Taarnvægter antaget, endog Byen var forbedret med 2 ny Sprøjter med Tilbehør; ved saa mange Sprøjter er saa meget mere Mandskab, hvilke har faaet nogle Gange hvide Sejldugs Klæder, og Over- og Underbrandmestrene, Sprøjtemestre og Assistenten sorte Klæder; dernæst har Byen faaet 13 Lygter ved Aærne. Hertil ere Pengene medgaaede, og der trænges til flere, hvorfor foreslaas, at hver Gaard og Hus paany taxeres, paa hvad Gade de end findes, saaledes, at, da der er smaa Huse af 3—4 Bindinger, hvert af disse giver maanedlig 1 β , hvilket lægges til Fundament, saa at af hver Gaard af det, der kan anses til Indhus, og hvor Ild og Lys bruges, betales 1 β maanedlig for hver 4 Binding, to Loft høje Huse dobbelt, 3 Loft tredobbelt; af de øvrige Bindinger i en Gaard, saasom Pakboder, Stalde, Kornhuse etc., hvor ikke daglig Ild eller Lys bruges, 1 β maanedlig af 8 Bindinger, af Halvtag saa mange flere Bindinger til 1 β . Taxationen overværes af 2 af Magistraten i Forbindelse

med Overbrandmester og Oversprøjtemester, 2 skrivekyndige Borgere af hver Rode, alt uden Betaling. Forretningen renskrives af Byskriveren, som faar 24 β for Arket.

(Aalborg Raadstue-Kopibog 1749, fol. 825.)

Da ovenstaaende Beregning endda ikke forsløg, indstillede Magistraten 25de Avg. 1753, at en ny Taxation skulde foretages med Fundament af 3 Fag Indhus og 6 Fag Udhus til 1 β maanedlig, dog at de udenfor Portene nød nogen Moderation, da de ikke nyde godt af Vægternes Raaben. Dette blev approberet af Stiftsbefalingsmanden den 3die September s. A. (Sunst. fol. 840.)

Frisenborg.

Frisenborg, der er den Plads mellem Slotsgadens nordre Ende, Havnegadens vestlige Ende og Fjorden, hvor nu Havnens, efter Chr. Simoni købte Ejendomme ligge, har faaet sit Navn efter Borger Christen Pedersen Friis, der 1736 indgav et Andragende til Borgmestere og Raad om Tilladelse til »at lade indpæle, opfylde og bebygge en Plads paa Aalborg Bys Ejendom østen for Slottet norden for den Plads, Ridebanen kaldet, som tilhørte Kommerceraad Jens Gjørup, som laa øde og strakte sig ud i Fjorden«, mod at give 1 Rdlr. aarlig Jordskyld til Byen. Han blev henvist til Kongen, som tillod det under 19de Oktober 1736.

(Aalborg Raadstue-Arkiv, Pakken Gader, Pladse, Broer A.)

Instrux for Kæmneren i Aalborg.

Kæmnerforretningerne i Aalborg udførtes tidligere som borgerlige Ombud, idet Magistraten aarlig valgte en af Byens Borgere til at besørge dem; dog finde vi allerede langt tilbage i Tiden, at en Mand, med hvem man havde været særlig tilfreds, og som var villig dertil, blev gjenvalgt flere Aar efter hinanden. Den 5te December 1744 androg endel Borgere hos Magistraten om, at Poul Poulsen endnu maatte antages til Kæmner for 2 til 3 Aar, da han nu var inde i Sagerne og derfor, dog uden Konsekvens for Fremtiden, nyde 100 Rdlr.

foruden det til Kæmneren af Byens Jorder mellem Aalborg og Bjerringgaard henlagte Skifte, hvilket Magistraten indrømmede.
(Aalborg Raadstue-Kopibog 1743 ff. Fol. 535 og 614.)

Den 26de November 1791 udgik en Kancelliskrivelse, at Rasmus Spliid strax skulde antages som bestandig Kæmner med en aarlig Løn af 100 Rdlr. foruden hvad tidligere havde været Kæmneren tilstaaet til Skrivematerialier m. m.

For Kæmneren udstedtes en Instrux. Den ældste bevarede er, saavidt vides, fra 1736 og er i det væsentlige lig med alle tidligere, kun med nogle enkelte Smaaforandringer. Den lyder saaledes:

1.

Lader han sig Lovens 3 Bogs 5 Kap. og dessen Artikler være efterrettelig.

2.

De herved følgende Specifikationer paa Byens aarlige visse og uvisse Indtægter, Jordskylden undtagen, over hvilken han annammer Specifikation af den afgaaende Kæmner og til videre holder sig samme efterrettelig, med andre Byens visse og uvisse Indtægter at besørge til rette Tid inddrevne og derimod de visse Udgifter til enhver efter Specifikation rigtig at betale.

3.

Har han af den afgaaende Kæmner at lade sig gjøre Oplysning om alle Byens publlkke Bygninger, Broer, Bolværker og Vandsteder, alt for i rette Tid at iagttage, om samme behøve nogen Reparation, det da i Tide med mindste og billigste Bekostning ske kan, vorder forsvarlig istandsat.

4.

Om Vejrliget tillader, skal inden Marts Maanedes Udgang tages Syn paa Byens publlkke Bygninger, Broer, Bolværker og Vandsteder, samme at gjøre Magistraten bekjendt for at blive beskikket 4 Mænd, som Synet tillige med ham forretter og inden 14 Dage derefter Synet til Magistraten paa Raadstuen levere til ventende Ordre om dessen Reparation at lade gjøre, og til den Ende skal i Synet special indføres, hvis (hvad) som i Aaret 1736 endelig behøver Reparation.

5.

Inden førstkommende 1ste Maj har han sig af den afgaaende Kæmner at lade forevise rigtigt Skjel om Byens Ejendom

og det saa nøje observere, om Magistraten engang forlanger, han det igjen for nogen skal vise, han da ikke skal tage fejl, og fra 1ste Maj, til alt Kornet er indavlet, i det mindste en Gang om Ugen selv efterse og ellers tilholde Byens Markmænd og Hyrder, at de ikke tillade nogen uvedkommende Brugelighed med Tørvegrøft, Høslet, Pløjning eller Fædrift o. s. v. paa Aalborg Bys Friheds Ejendom, alt for at ikke nogen af en ulovlig Brug skulde formene sig i Fremtiden en Hævd paa Byens Ejendom, og om nogen saadan eller anden ulovlig Misbrug af ham fornemmes eller nogen anden, som det tilkjendegives, da har han det strax for Magistraten at tilkjendegive til nærmere Undersøgelse og Ordre til vedbørlig Paatale.

6.

Ved Vejene til og fra Byen uden Vester- og Østerport tager han vedbørlig Opsyn, saa vidt Byens Ejendom strækker, at de holdes i forsvarlig Stand, at de rejsende uden Hinder kan passere, til hvilken Ende ham efter Ansøgning hos Magistraten skal blive Folk medgivet Vejene at jævne saa vidt muligt.

7.

Har han at efterse, om nogen af Borgerskabet lader deres Bolværker enten saa aldeles forfalde, at det kan være farligt enten for Folk eller Vogne samme at passere, eller og at samme kunde foraarsage Vandets Urenlighed, at han da tilholder dem inden en vis Tid samme at reparere; hvis de det ikke gjøre, da saadant for Magistraten at angive.

8.

Lader han sig være angelegen at faa at vide, om en eller anden af Byens Aær med Urenlighed i et eller andet Tilfælde belastes, og hvis de ikke efter hans Advarsel raade Bod derpaa, da saadant Magistraten at tilkjendegive, paa det de skyldige kan blive tilrettesatte og straffede efter Forseelse, og for alting har han at efterse og iagttage, at Aærne ikke med Sne og Is bestoppes, men om saadant sker, da strax ved Hjælp af Byen igjen bliver opkastet, at Vandet kan nyde sit rene Løb.

9.

Har han nøje selv og ved andre at lade undersøge, om nogen, som ikke har lovlig vundet sit Borgerskab, skulde be-

findes her i Byen at bruge borgerlig Næring, da samme derfor efter Loven at søge, ligeledes at erkyndige sig, om nogen fremmede til Byen ankommer og sig nedsætter uden at have anmeldt sig til Magistraten og forevist Pas og Skudsmaal, da saadant for Magistraten strax skriftlig at indgive.

10.

Om nogen Hus til Gaden nedbryder eller og lader reparere, har han at tilse, at det nedbrudte ud til Gaden igjen bliver opbygget, samt at ingen paa Fortovet bygger eller noget af Byens almindelige Gader eller Pladser indtager og Skur udhænger, hvorved enten gives ondt Syn eller Hinder i Kjørse-len, ej heller maa nogen lægge Tømmer paa Fortovet paa Gaden, særlig hvor Gaden er saa snever, at desuden ikke kan kjøre 2 Vogne forbi hverandre med alle Slags Læs. Hvis han fornemmer nogen at bryde mod dette, har han dem i Minde-lighed at advare, at saadant ikke maa ske, og hvis de ikke raade Bod derpaa, da saadant for Magistraten at angive.

11.

Har han at tilholde Peder Schaluud, som har Tilsyn med Bryggerne og Havnene, at han efter den ham givne Instrux gjør ugentlig Regnskab for de ham anbefalede Penge efter Byens gamle Rettighed at oppebære og de til Byen fra adskillige Steder ankomne Jagter og Kaage etc. og ellers i alle Maader at have tilbørlig Opsigt med ham, at han sin Instrux efterlever, og til den Ende følger herved Kopi af Havnefogdens Instrux.

12.

Vil det iagttages særlig om Foraaret, naar Udfald sker i Fjorden, at en Del Folk i en Hast kan blive tilsagte at opkaste Sand af Havnen fra Snoren vesterpaa, alt for om muligt at faa Havnen mere magelig for at komme nærmere til Land; dog vil det observeres, at de ikke kaste Bolværkspælene for nær, paa det de ikke skal undergraves og blive løse; ligeledes skal iagttages ved lave Vande om Foraaret, at Øster- og Vester-aas Mundinger til Fjorden blive opkastede. Endelig har vel-fornemme Chr. Pedersen Friis som en retsindig Borger og ærkejær Kæmner i dette hans Embede at efterse og observere Byens Gavn og Bedste i alle Maader, og om han noget til Byens Nytte af sig selv observerer, har han det for Magistraten

at tilkjendegive, da der skal ikke mangle fornøden Ordre og Anstalt i alt, hvis (hvad) som kan befindes at være tjenligt og hensigtsmæssigt til Byens Gavn og Bedste, at jo Magistraten skal vise al tilbørlig Assistance, saavidt som kan staa til dem.

Borgerlige Krigsartikler

i Aalborg for de 4 Kompagnier ved den anordnede Exercering og Mønstring, hvilke Officererne med Mandskabet holder sig efterrettelige.

1. Enhver saavel Over- som Underofficer samt Mandskabet bør at frygte Gud, holde sig ædruelige og entholve sig fra al Banden, Smelden og sligt liderligt Væsen, og naar de enten ved Exercitsen eller Mønstringen ere tilsagte at møde, da at opføre sig renfærdige i Klæder og skikkelige i deres Væsen, samt med Flint, Kaarde og Patrontaske at komparere.

2. Saavel under Exercitsen og Mønstringen som og paa de Poster, Officerer saavelsom Mandskab blive anordnede at forsyne, bør enhver at holde sig efterretteligt, hvis (hvad) den Bataillonens kommanderende Officer befaler, og maa Mandskabet under vedbørlig Straf vise dem imod deres foresatte Officerer ærbødige og behørig, samt med al Agtsomhed forrette Exercitsen og efterleve, hvis (hvad) dem bliver befalet.

3. Naar enten Bataillonens eller Kompagnierne skal opstilles og samles, lader Kaptajnen ved Korporalerne Mandskabet Dagen tilforn advare, at de kan holde sig i Beredskab og møde til bestemt Tid paa det Sted, der bliver anordnet, og naar Trommen røres, forføjer sig enhver enten til sit Kompagnis Chefs Hus eller og paa anden Sammelplads, ligesom derom bliver stillet Ordre.

4. Bliver nogen ude enten over $\frac{1}{2}$ Time eller efter saadan Advarsel, som meldt er, aldeles udebliver fra Exercitsen og Mønstringen og uden Tilladelse og lovligt Forfald forlader den Post, han er anbefalet at forsyne, eller mod Artiklerne sig forser, bør de udeblivendes og strafskyldiges Forseelse ved det borgerlige Krigsforhør examineres, og naar Forseelserne enten af Modvillighed eller Liderlighed befindes, da skal de skyldige ved Kjendelse afstraffes enten paa Arrest i en vis Tid

paa Vand og Brød eller Mulkt, for en Oberofficer 1—2 Rdlr., for en af Underofficererne 4—8 ₤, og for en af Mandskabet 1—2 ₤, anses efter densen forefundne Beskaffenhed.

5. Lovligt Forfald og Aarsager, som kan hindre nogen at møde ved Exercitsen og Mønstringen eller paa de anordnede Poster, ere, naar nogen er syg og sengeliggende, saa og om de ej ere hjemme i Byen, naar de ved Underofficererne eller Trommens Rørelse blive advarede at møde, hvorom skal føres lovligt og nøjagtigt Bevis, som af den borgerlige Krigsret skal examineres og paakjendes.

6. Ingen maa komme til Exerцерpladsen med ladet Gevær, langt mindre med skarpt, ej heller uden at blive kommanderet lade noget Gevær, og tillades ej nogen at skyde eller klikke med deres Gevær i Gaderne, naar de fra Exerцерpladsen eller Mønstringen afgaa, under Straf for enhver, som herimod noget øver, at betale 1 Rdlr.; med de skal være tilholdte uden Portene paa fri Mark deres Gevær at løsne, om de enten fra Mønstringen eller Exerцерpladsen med ladt Gevær skulle marschere, da, naar de samme løsne, vogte sig for noget Menneske eller Kreatur dermed at beskadige; skulde nogen herimod noget øve, maa de vente efter Loven at blive ansete, ifald nogen Skade skulde ske.

7. Gaar nogen fra sit Gevær eller forlader Kompagniet, naar det er under Exerцерing og Mønstring, uden ham af Kaptajnen er givet Tilladelse, straffes den skyldige enten paa Penge strax at betale, om han har Lejlighed dertil, 3—4 ₤, eller med Arrest i 2 eller flere Dage paa Vand og Brød; er han Oberofficer, bør han bøde fra 1—2 Rdlr., og Underofficer 4—6 ₤ efter Sagens Beskaffenhed; ligesom den af den borgerlige Krigsret bliver efter Examination befunden og paakjendt.

8. Under Exerцерingen og Mønstringen bør enhver forholde sig stille og agte, hvis (hvad) der bliver kommanderet, det han bør hørsommelig efterkomme, og under Marschering uden ringeste Bulder, Snak eller Allarm ordentlig og skikkelig at marschere, Mand ved Mand; saa bør og enhver, som til nogen vis Port at forsyne bliver kommanderet, nøje agte hvis Ordre samt Ordet, der bliver ved Parolen udstedt, den han ved Afløsningen bør i Stilhed sige dem, som skal betræde Posterne, naar han aftræder.

9. Officererne maa med al Godhed og Venlighed uden

ringeste Pryglen eller Slag omgaas Mandskabet og bevise hinanden al Høflighed og Godhed uden ringeste haanlige Ord at lade falde til nogens Fornærmelse; skulde nogen herimod forse sig, bør Forseelserne i en upartisk borgerlig Krigsret examineres og efter Beviser, som føres, de skyldige blive tilfundne at betale Mulkt til Kompagniets Kasse og Aalborg Bys fattige efter dessen Beskaffenhed.

10. Skulde nogen af Ober- eller Underofficererne være i lovligt Forfald hindret at møde ved Exercitsen, Mønstringen eller Optog, da skal Kaptajnen have Frihed at besøtte saadan ledig Plads med hvem han af Kompagniet bedst og dygtigst dertil eragter, indtil de sig undskyldende med Forfald sig igjen ved Kompagniet indfinde; dog skal enhver Ober- eller Underofficer være tiltænkt at anmelde sit Forfald betimelig for Kaptajnen, og om nogen Kaptajn skulde blive ved Forfald hindret at komparrere, skal saadant strax for den Bataillonens kommanderende Officer anmeldes; skulde nogen findes ved utidige Paaskud at undskylde sig for at møde, skal samme af Retten examineres, og om de sig undskyldende overbevises uden lovligt Forfald sig fra at møde har undskyldt, skal enhver saadan Ober- eller Underofficer tilfindes at bøde fra 1—4 Rdlr. efter dessen Beskaffenhed.

11. Den borgerlige Krigsret skal bestaa af 1 Kaptajn, 1 Løjtnant, 1 Fændrik, 2 Sergenter, 2 Korporaler, 4 af Mandskabet, som blive anordnede af den Bataillonens kommanderende Officer, naar efter indløbne Klager fornødent eragtes, og skal hvis (hvad) derved forhøres og forhandles, føres til Bog af Adjutanten ved Bataillonens, samt de Pengemulκτη, derved falder, skal forvares i en Bøsse, hvortil den Bataillonens kommanderende Officer samt 1 Kaptajn og 1 Løjtnant hver har sin Nøgle. Skulde nogen, som bliver anordnet at beklæde denne Ret, uden lovligt Forfald derfra unddrage sig at møde til bestemt Tid, betaler den udeblivende hver Gang Mulkt, 1 Rdlr. en Ober- og 3 Ø for en Underofficer, samt for hver af Mandskabet 2 Ø efter Vilkaar og Lejlighed.

12. I denne borgerlige Krigsret skal voteres fra den nederste op, og har Kaptajnen 3 Stemmer, Løjtnanten og Fændrikken hver 2 og hver af de andre 1, og skal de Penge, der i Kassen indsamles, emplojeres til Krud, Bøger, Papir, Penne, Blæk og Lak etc. at holde ved Kompagniet, og skal

Adjutanten for hvert Forhør og Kjendelse, han giver beskreven, nyde 4 R , og om en fattig skulde komme til Skade, skal samme med den Bataillonens kommanderende Officers Samtykke hjælpes med noget deraf til Badskærløn.

13. Vægrer sig nogen at betale den ham tilfundne Mulk, overleverer Kaptajnen Kjendelsen beskreven til den Bataillonens kommanderende Officer, som da besørger samme hos Stiftsbefalingsmanden renomskrevet, der da samme enten mitigerer eller skærper og, hvis (hvad) den skyldige skal betale, til Udpantning autoriserer, hvorefter Udpantning ved 1 Sergent og 2 Korporaler bør ske, da vedkommende derover maa finde sig fornøjede uden videre Paatale.

14. Over de Mulker i Penge, som falde, skal Adjutanten ved Bataillonens holde rigtig Bog og saavel over Indtægt som Udgift deraf forfatte ved hvert Aars Udgang rigtigt Regnskab, som af den kommanderende Officer og de 4 Kaptajner skal revideres og videre Hr. Stiftsbefalingsmanden til Approbation indsendes; ellers maa ingen Udgift deraf gjøres, uden de 4 Kaptajner samme konsentere, under Straf af 3 R til 2 Rdlr.

15. Stadsmusikanten er forpligtet med sine Folk og Instrumenter at opvarte for Bataillonens eller Livkompagniets, naar han derom af den Bataillonens kommanderende Officer bliver tilsagt, under vedbørlig Straf.

16. Tamburerne ved de 4 Kompagnier skulle, naar de af deres Kaptajner blive beordrede, indfinde sig ved Exercitsen, Mønstringen og de Optog, der blive foranstaltede, og skulle de selv holde dem ædruelige, agtsomme og skikkelige og holde deres Trommer i god Stand og efterleve, hvis (hvad) dem bliver befalet, samt til bestemt Tid indfinde dem enhver hos sin Kaptajn; befindes nogen af dem enten at blive overbevist Drukkenskab, Modvillighed eller Skjødesløshed, da bør den skyldige enten strax kasseres eller bøde til Kompagniets Kasse efter Forseelsens Beskaffenhed til 2 Rdlr.

17. Til Slutning bliver den allernaadigst konfirmerede Brandordning af ^{29/10} 1736 de anordnede Ober- og Underofficerer, samt Mandskabet til allerunderdanigst Efterretning, at, naar nogen Ildsvaade her i Aalborg skulde opkomme, som den naadige Gud dog i Naade vilde afvende, skal den Officer og de 12 Mand, som af hvert Kompagni blive udnævnte ifølge Brandordningens 4. Kap. 4., 5. og 6. Art., holde sig allerunder-

danigst efterrettelig at møde ved den antændte Ild og efterkomme, hvis (hvad) der i forberørte Artikler allernaadigst er befalet og kan fornødent eragtes, fra hvilket Møde ingen af forbemeldte Officerer eller Mandskab sig maa undslaa eller undskylde; men om han har lovligt Forfald, da samme bevise under Straf eller og sende i sit Sted en væragtig Karl.

Og som disse forfattede Artikler concernere den pligt-skyldige Ære, enhver ærlig Borger er skyldig at bevise sin Konge, den Hørsomhed og Tjeneste, han bør bevise sin Øvrighed og Næste, og den Skyldighed, han bør vise saavel ved at opføre sig selv som et ærøkjært og skikkeligt Menneske, som og til sin og Næstes Konservation at udvise al ærlig og redbon Tjeneste, saa gjør Magistraten sig forsikret om, at enhver heri indbegreben beviser al Hørsomhed, Skikkelighed og Tjenst-villighed, samt holder sig samme vedbørlig efterrettelig. Til densen desto bedre Iagttagelse, Efterlevelse og Bekræftelse ud-bede vi vor højstgunstige Befalingsmand Deres Excellence Hr. Baron Holck samme ved sin højgunstige Approbation vilde konfirmere.

Aalborg d. 20de Marts 1749.

H. Grotum. Oluf Juul. L. H. Trap. J. Tilstруп.

Dette Reglement for de 4 her i Byen værende Borgerkompagnier bliver herved saaledes approberet:

1. Hvor der meldes om Bataillonens kommanderende Officer, derved forstaas den øverste eller i hans lovlige Forfald den næstøverste Borgmester, som fører Kommando, naar alle 4 Kompagnier ere samlede.

2. Hvor der meldes om Livkompagniet, derved forstaas Overkjøbmandens Kompagni, som altid bør anses for det første Kompagni.

3. Det forstaar sig selv, at Stadsmusikanten bør med sine Folk og Instrumenter gjøre Opvartning, naar enten alle 4 Kompagnier eller og det første Kompagni alene ere samlede, saaledes, at naar det højkongelige Herskab nogensinde beviser Byen den Naade at komme her, sker det gratis; men naar alle Kompagnierne samles for at øve sig, er det billigt, at hans Folk for deres Umage og Tidsspilde nyde en liden Ducør.

4. Fastsættes, at alle 4 Kompagnier efterdags aarlig for at exercere samles 2 Gange om Sommeren in Junio og in

Augusto, hvorved Mandskabet saa meget mere kan holdes i Øvelse.

Aalborg den 8de Maj 1749.

J. Holck.

(Aalborg Raadstue-Kopibog 1743 ff., Fol. 1436.)

De under Punkt 17 nævnte Artikler lyde saaledes:

4. Art.: At ellers al fornøden Anstalt ved paakommende Ildsvaade desto bedre kan blive fremmet og alting uden Konfusion derved kan forrettes, saa udnævner og beskikker Magistraten 12 Mænd og 1 Officer af ethvert af de 4 her i Aalborg værende Kompagnier, hvilke, saasnart Trommen røres og der gives Tegn til Ildsvaade, skulle med Gevær indfinde sig ved det Sted, hvor Ilden er antændt, og der efter Magistratens Foranstaltning paa begge Sider af Gaden rangere dem ved og omkring det Sted, hvor der af Ilden er antændt, og skulle Officererne besørge, at alt unyttigt og ørkesløst Folk, som derved sig indfinder, bliver holdt til Side, og at de, som skulle føre og bære Vand, uhindret derved fremkomme, samt at der kan være god Plads for Sprøjterne og Brandfolket ved den antændte Ild at agere; naar disse af hvert Kompagni beskikkede 12 Mand med deres Officer have haft Plads ved Sprøjterne udi 3 Aar, skulle de af andre 12 Mand og 1 Officer af hvert Kompagni afløses og af andre igjen udi andre 3 Aar dertil anordnes, hvilken Omvexling med Kompagniernes Mandskab og Officerer kontinuerer saaledes, indtil Kompagniernes Mandskab Tid efter anden hver 12 Mand og 1 Officer udi 3 Aar ere blevne brugte, da der begyndes igjen paa første Mand ved hvert Kompagni og, som meldt er, fremdeles kontinueres. Udebliver enten Officer eller nogen af Mandskabet, og han ej udi sit Sted fremstiller en væragtig Karl med Gevær, eller og nogen af forbemeldte Mandskab ej vil efterkomme, hvis (hvad) den til fornøden Præcaution ved Ilden anbefalet bliver enten af Magistraten eller af deres foresatte Officer, og nogen skulde understaa sig at forlade de dem anbefalede Poster, førend den antændte Ild er aldeles slukket og dæmpet, da, naar saadant for Magistraten angives og bevises, har Magistraten at tilfinde den skyldige Mulkt paa Penge til Brandkassen efter Forseelsens Beskaffenhed, hvilken Mulkt Magistraten ved Overbrandmesteren under Udpantning strax efter det første Kapitels 5te Artikkel bør besørge indreven; formaar den skyldige ej at

betale, bør han straffes paa Vand og Brød med Arrest paa hans Person.

5te Art.: Officererne, som med ovenbemeldte Mandskab optrækker og sig ved og omkring Ildebranden indfinder, skulle i Særdeleshed være anbefalede paa Magistratens Foranstaltning at kommandere et vist Tal Mandskab, som skal tilse, at de nødlidende Folk, som af Ilden ere betrængte, deres Gods ej af slemme og tyvagtige Mennesker bliver forrykket, og ikke lettelig nogen med flyttende Gods lader passere, med mindre de kjende dem, eller de kunne gjøre god Forklaring om, hvem Godset er tilhørende, og hvorhen de dermed agte dem, og bør der altid følge nogle af deres betroede underhavende Mandskab med til det Sted, hvor Godset henflyttes, hvilke skulle se til, at Godset forsvarligen bliver ført, til betroet Folk leveret, og advare dem, som det modtage, dertil at svare. Og paa det at den rette Ejermannd kan bekomme sit Gods igjen, skal samme Mandskab strax om Dagen efter, at Ildebranden er dæmpet, angive for Magistraten, hvem Godset har modtaget, og hvor meget paa hvert Sted er blevet henbragt. Skulde noget enten paa vild Mark eller paa publikke Pladser eller Torvene at bjerges blive henbragt, bør Officererne efter Magistratens Foranstaltning beordre fornødent Mandskab derved at have Vagt. Og saa længe Ildebranden paastaar, bør Vagten afløses hver Time, at den Vagt, som ved Ildens Dæmpelse ved Godset forbliver, kan gjøre Ejermannden god Rede og Rigtighed derfor. Befindes nogen Utroskab herved at begaa og samme ham overbevises, da straffes han efter Loven som aabenbar Tyv.

6te Art.: Det ved Sprøjterne kommanderede Mandskab saavel som alle, der ved Ildebranden sig indfinde for at dæmpe Ilden, skulle være tiltænkte sig ædruelig, fredelig og rolig at forholde og saavel med Sprøjterne, Slangerne, Brandredskaberne som og med Læderspandene forsvarlig omgaas. Skulde nogen befindes et eller andet af Brandredskabet forsætligvis Skade at tilføje, da straffes den skyldige efter Magistratens Godtfindende med Fængsel eller i andre Maader efter Sagens Beskaffenhed, og om nogen skulde befindes at borttage noget af fornævnte Brandredskab, og samme ham lovlig overbevises, da straffes efter Loven som for Tyveri.

Instrux for Torvefogden.

Under den 30te Oktober 1750 gav Magistraten følgende Instrux for Torvefogden:

1. Han skal daglig nogle Gange indfinde sig ved Byens 3 Porte for der saavel selv at opagte som af Konsumtionsbetjentene lade sig informere og oplyse, om nogen af Byens Borgere eller Indbyggere lade opkjøbe Korn eller nogen anden Slags Varer, førend Bonden kommer dermed ind i Byen, og om nogen sligt gjør, da er deres Straf saaledes: for hver Tønde Rug 3 K , 1 Tønde Byg 2 K , 1 Tønde Havre 1 K 8 β og hver Ol ferske Sild 4 β , 1 Læs Hø 2 K , 1 Læs Træ, Bygge-, Tønde-, Stavre-, eller Bark 1 K , 1 Læs Lyng eller Tørv 8 β , og af hver Tønde Kul 4 β .

2. Disse Bøder deles mellem Torvefogden og Konsumtionsbetjentene; saaledes forbrydes Mulkt ved Øster- og Vesterport, hvor der er tvende Betjente, da deles samme i 3 Parter mellem Torvefogden og Betjentene hver lige meget, men ved Urbansport, hvor der er ikkun 1 Betjent, i 2 lige Dele, og dersom nogen hjemfalder til Mulkt og ikke godvillig vil betale Torvefogden, da har han sligt skriftlig Magistraten at andrage, at saadant hver Mandag paa Raadstuen til Undersøgning og Udpantning efter befundne Omstændigheder af Magistraten kan blive befordret.

3. Torvefogden saavel som Konsumtionsbetjentene skal med det gode formane Bønderne, at, naar de ikke har deres visse Kjøbmand at navngive eller og deres Korn etc. kan være af visse Folk tinget, de da skal kjøre dermed paa Torvene samme at falholde og ikke som hidtil at kjøre Gade op og ned med deres Varer at udbyde, og har Torvefogden at undersøge, at, naar en eller anden Bonde siger, at han kjører til den eller den Mand med sit Korn, om det i sig selv saa er, eller han gjør det kun for at undslaa sig for Torvet.

4. Han skal have vedbørlig Opsigt med Bønderne paa Torvet, at de holde i god Orden saaledes, at den ene ikke hindrer den anden at komme frem med sit Læs, at der altid er en fri Fart over Torvet, at, om nogen Rejsende eller Borgervogn kom kjørende, de da kunde komme igjennem, ligesom og Torvefogden skal have vedbørlig Opsigt, at Bonden under 1 β Straf til ham ikke maa ryge Tobak paa Torvet eller Gaderne for ulykkelig Ildebrand ved Guds Naade at forekommes.

5. Han bør at efterse, at ingen Bonde spænder fra sin Vogn at bede paa Gaden eller nogen Mands Fortov enten gaaende eller kjørende til Hinder under 1 R Straf for hver, som herimod bryder; de 8 S betales af den, for hvis Gade eller Fortov saadan Vogn maatte holde, fordi han imod god Skik sligt tillader, de andre 8 S betaler Bonden, fordi han ikke beder paa Torvet eller kjører med en Mands Tilladelse i hans Gaard at bede, dog hermed ikke en Bonde forbuden, at han jo maa bede for Stangen, mens han bliver af med sit Læs, men ingenlunde som meldt maa spænde fra og lade Hesten staa paa Siden af Vognen at bede, kjørende og gaaende til Hinder. Disse Bøder tager Torvefogden alle ene.

6. Alle Slags ferske Fisk, hvorunder ferske Aal er forstaaet, som kommer til Byen paa Vogne, skal advares at søge et af Torvene deres Fisk at falholde og ikke kjøre Gade op og ned under 1 R Straf til Torvefogden.

7. Han skal have vedbørlig Opsigt, at ingen om hellige Dage komme i Byen med nogen Slags Ildbrand eller andre sælgende Varer at falholde; sker det, maa han pantø dem første Gang for 8 S , og sker det oftere, da 1 R hver Gang, om det er samme Folk.

8. Alle Børsdage anmelder Torvefogden ved Kjøbmændenes Forsamling paa Kompagnihuset for Overkjøbmanden, til hvad Pris Korn af alle Slags sælges for paa Torvet.

Til Slutning skal Torvefogden, saafremt han agter at blive ved Betjeningen og nyde den ham akkorderede Løn, 3 Rdlr. maanedlig, samt de Mulκτη, denne Instrux ommølder, omgaa alle og enhver med Høflighed og særdeles advare Bønderne om, hvis de bør iagttage, og ikke udpresse Mulkt af nogen Bonde for den første Forseelse, uden han er virkelig advaret om denne Instruxes Indhold til Efterlevelse, og saaledes meddeles Jakob Bragnetz denne Instrux til Efterlevelse under vore Hænder og Raadstuesegl.

(Aalborg Raadhus-Kopibog 1749, fol. 224.)

Vognmændene.

Den 1ste Februar 1752 forfattede Magistraten følgende Taxt for Vognmændenes Kjørsel i Byen. (Den findes i Raadstue-Kopibog 1731 fol. 167.)

Reglement, hvorefter Oldermænden og Vognmændene her i Aalborg med Rejser, Kornskibning m. m., som de blive krævede til at kjøre, sig skal forholde:

1. Hver Vognmand skal holde 4 Heste, og de 2 skal være forsvarlige Vognmandsheste, at den rejsende ikke skal lide Ophold paa Vejen for Hestes og Vogns Udygtighed.

2. Rejser fra Byen, Kornskibning og Tørv fra Stranden, naar nogen det behøver, skal melde sig til Oldermænden, som strax skal tilsige den af Lavet, som staar først for Rejsen eller saadant Arbejde at gjøre, og den, som over 1 Time borte bliver med sin Vogn, efter at han er tilsagt, bøde til Byens fattige 1 R .

3. Den, som bliver tilsagt at skibe Korn, skal derved forblive, indtil han faar skibet 12 Læster, hver Læst til 24 Tdr., en halv Læst over eller under regnes ikke, og saaledes skal det imellem dem omgaa, at enhver nyder lige meget af Skibning, og naar ikke saa meget hos een Mand faas, at en Vognmand paa en Gang faar sine 12 Læster, saa staar han dog for en anden Gang, inden det begynder paa den første, saaledes at alle, som meldt, nyde lige Del af Skibning, og betale til Vognmændene for 1 Læst Rug eller Byg 20 β og for 1 Læst Havre eller Malt 1 R efter gammel Skik.

4. Med Tørvekjøren omgaa det ligeledes fra den første indtil den sidste, dog regnes ikke heri, at den ene skal have lige Læs med den anden, men alene Turen; den, som saaledes begynder med en Mands Tørv at opføre, skal derved forblive, indtil Tørvene alle hjemkomme, med mindre han bliver tilsagt Rejser og enten af en eller anden Aarsag ikkun havde 3 Heste og ikke kunde gjøre begge Dele, da skal Oldermænden strax forskaffe en anden at kjøre Tørv; men for Korn at skibe maa han ikke forlade Tørveagen under 2 R Straf til den, som Tørvene tilhøre, saasom hans Kornskibning efter Turen ham dog ikke betages lige med andre.

5. Den Vognmand, som paatager sig nogen Mands Kiste at kjøre Salt, Stenkul, Kalk eller Sild, skal den dog derved forblive, indtil det forlangte er gjort, og ingen Ting hindre ham uden Rejse fra Byen, naar han ikke har uden 3 Heste, og den Vognmand, som i saa Fald er ledig, skal tage Kisten i den andens Sted; men har han 4 Heste, da at forblive; thi Kornskibning maa ikke i dette Fald have nogen Præferens, mindre Tørvekjørsel, Skibningen forbeholdes ham dog, som for

er meldt, men Tørveturen gaar ham forbi, og en anden tilsiges i hans Sted, saasom det maa være saadan Mand lige meget, hvormed han tjener Penge.

6. Hør, Hamp, Tjære, Tømmer og Favnebrænde samt alle andre Kjøbmandsvarer, hvad Navn nævnes kan, skal en Vognmand kjøre for den, ham forlanger, dog saaledes, at den, som holder først for og er ledig, skal kjøre og siden en efter anden, dog holdes ingen Tur heri anderledes end den, som holder ledig, skal kjøre for hvilken Mand ham forlanger under 2 R Straf, den ene til Manden, den anden til Byens fattige.

7. Som det altid har været Skik, at en Vognmand uden Tilsigelse af Oldermændene maa kjøre for hvem af Byens Indbyggere ham maatte forlange uden derfor at miste sin Vognmands Rejse i Turen med fremmede, saa forbliver det og fremdeles, dog skal dette saaledes forstaas, om nogen Vognmand ikke samme Dag hjemkommer inden Kl. 9 slæt om Sommeren og Kl. 7 slæt om Vinteraftener, ifald han staar først for Turen, da tilsiges en anden Vognmand at holde sig færdig til Rejsen, og saaledes gaar Turen ham den Gang forbi.

8. Naar nogen sender Bud til Oldermændene og forlanger Vogn eller Forspand i Rejse, skal han strax og inden 1 Time i det længste forskafe samme og møde og tillige med Vognmanden for Spandet hos den, det har forlangt, og da skal ham først betales hans Oldermænds Penge 4 R , og maa ikke kræve disse 4 R , førend Vognen er leveret, og naar en Vognmand saaledes til rette Tid indfinder sig, er han ej pligtig at holde efter den, som ham har forlangt, over 1 Time imod hans Vilje.

9. Skattekor, som kommer fra Vendsyssel og forlanges opført til Magasinet, maa ej tages mere end 1 R af Tønden; paastaas eller tages mere end 1 R af Tønden, da bøder den, som det tager, 2 R til Byens fattige, med mindre det er 2 å 3 Tdr., da er en Vognmand ikke pligtig at kjøre saa lang en Vej ringere end 4 R .

10. Paa det, hvem som forlanger Vogn til nogen Slags Kjørsel, kan vide at søge Vognene, da skal deres Sted være, naar de ere ledige, at holde ved Østeraa omkring Toldboden, uden i de 4 Maaneder November, December, Januar og Februar, da maa de holde paa Gaden ved Vesteraa sønden for Broen, en Vogn efter anden, men ikke jævnsides, under 2 R

Straf til Byens fattige; dog maa den, som holder først, ikke holde for Broen eller nærmere i Nør, end at der altid kan være baade fri Gang og Kjørsel for hver Mand over Broen til begge Sider, og naar en Vogn i Byen har aflæsset, maa han ikke holde paa Gaden andensteds ledig, end som før er meldt, under 1 $\&$ Straf til Byens fattige, paa det der kan vides, hvor Vogn skal søges af den, der har den nødvendig.

11. Skulde nogen Vognmand eller den, som kjører hans Vogn, begegne nogen Mand eller hans Folk med uhøflige Ord eller Gjæringer, naar han til nogen Kjørsel forlanges, eller nægter samme, om han holder ledig, da bøder han til Byens fattige 2 $\&$, og alt forbenævnte Bøder forstaas alene, naar det forbrydes af Vognmanden selv; men sker det af deres Folk, som desværre ofte er klaget over, da beregnes Straffen dobbelt eller og bære den spanske Kappe 1 Time fra Raadstuen og paa de berammede Pladser, hvor Vognmændenes Vogne skal holde.

Dette Reglement er efter Deres Excellence Hr. Gehejmeraad og Stiftsbefalingsmand Hr. Baron Holcks Befaling af 21. Januar sidst forfattet og derfor til naadigst Approbation insinueret.

Aalborg Raadstue den 28de Januar 1752.

H. Grotum. C. Solberg. Oluf Juul. L. H. Trap. Peder Torp.

Dette har jeg eftersat og ej fundet noget derved at erindre, hvorfor samme herved approberes og skal herefter være en Regel og Efterretning for Vognmandslavet i Aalborg, til hvilken Ende Oldermændene heraf fra Magistraten meddeles en verificeret Kopi til Bekjendtgjørelse for Lavet.

Aalborg Slot den 7de Februar 1752.

J. Holck.

(Aalborg Raadstue-Kopibog 1749, Fol. 555.)

Den 24de November 1769 indskærper Magistraten Vognmændene at overholde de kongelige Vognmandsartikler af 5te Marts 1683, saa og det af Magistraten 28de Januar 1752 forfattede og af Stiftsbefalingsmanden 7de Februar s. A. approberede Reglement tillige med den af Magistraten 22de Oktober 1753 approberede Lavforening af 19de Oktober s. A., samt Magistratens Anordning af 19de September 1760 i Henseende de

Vognmænd, som kjøre et Stykke Vej ud af Byen, at samme ikke skal regnes for en Rejse efter Rullen.

(Smst. 1760—70, fol. 1362.)

Den 30te Juli 1773 indstillede Magistraten, at det tillades Vognmændene at tage samme Taxt som i Viborg, nemlig for Milen 2 R om Sommeren og 2 R 8 S om Vinteren og $\frac{1}{4}$ mindre for Retur m. m.

(Smst. 1770, fol. 626.)

Den 9de December 1773 blev givet Bevilling for Vognmændene, at de, saa længe der ligger Kavalleri-Regiment i Aalborg, maa nyde samme Betaling som Vognmænd i Horsens og Aarhus, nemlig for Milen 2 R 4 S om Sommeren og 2 R 12 S om Vinteren og $\frac{1}{4}$ mere for Forspandsheste, men for Retur $\frac{1}{4}$ mindre.

Smst. fol. 732.

I Jydske Efterretninger 1777 Nr. 13 læses følgende:

Under Dato 21de Marts sidstafvigte har hans Maj. aller-naadigst forundt Niels Jensen Stenholt af Aalborg Bevilling, at han alene og ingen anden maa være berettiget i 10 Aar fra den Tid, han for Magistraten der i Byen beviser at have anskaffet sig 2 brugbare Kareter og 4 gode, stærke Bæster til sammes Brug, at gjøre Kjørsel der i Byen med Hyrevogn for hvem, som det maatte forlange, saa at ingen i forskrevne Tid maa anskaffe og borthyre til Kjørsel i Byen Kareter og Heste for Betaling under Mulkt af 4 Rdlr., hvorimod han skal være forbunden at skaffe alle og enhver, som det maatte forlange, Befordring med Karet og Heste og derfor lade sig betale efter den foreskrevne Taxt. Desforuden maa det og være ham tilladt at kjøre Ture og gjøre Rejser udenfor Byen 4 à 5 Mile omkring med Karet, Chaise eller Faeton efter den foreskrevne Taxt, og saafremt han vil give sig i Vognmandslavet i Aalborg, maa det staa ham frit for, naar hans Tur efter Rullen tilfalder ham, at betjene sig af en af de store holstenske Postvogne til at befordre de rejsende med, i Fald han samme vil anskaffe, og de det forlange, saaledes som han med dem kan forenes.

Ligeledes i Nr. 15: Borgmestere og Raad i Aalborg gjøre herved vitterligt, at da Vognmandslavet her i Byen har beklaget sig over, at de i Vinter ikke have haft nogen Næring ved at

befordre rejsende, formedelst saadanne Befordringer betages dem af Byens Indvaanere og deres Medborgere, som holde Heste og Vogne, dels idet de under Foregivende, at de bortlaane deres Heste og Vogne uden Betaling, befordre fremmede til Herregaardene her omkring, eller og kjøre en og anden undertiden til næste Bondeby, hvorfra de siden videre faa Befordring, eller og befordre dem til det Sted, hvor de agte sig hen, dels idet de med mange optænkte Paafund søge saavel skjult som aabenbare under mange Foregivender at betjene sig af Bønderne her omkring, ved hvilket alt Vognmandslavet her ruineres og Befordring for den rejsende sættes i Uorden og Uvished, naar Vognmandslavet ved saadan Omgang skulde ville frasige sig Befordringen, som de ved samme Klage have andraget at blive nødte til, i Fald saadant Indgreb i deres Næring længere skulde have Gænge, da man i saa Fald vilde blive nødt til at gjøre saadan Indretning til de rejsendes Befordring med de Borgere, der holde Heste og Vogne. Altsaa for om muligt at se Vognmandslavet understøttet til deres Nærings Vedligeholdelse og derved forebygge de Ulejligheder, der af den anden Indretning ville flyde for Vedkommende, som vi og formode af den Aarsag ikke alene herefter afstaa derfra, men endog hjælpe til ved Opdagelse af saadanne med Bønderne havende hemmelige Forstaaelser, at se hæmmet den Indpas, deres Medborgere sker udi deres Næring, hvoraf de skatte, bliver alle og enhver saavel indenbys som især Bønderne her omkring paa Landet alvorlig advarede at entholde sig fra al Befordring saavel fra som til Aalborg med rejsende, som strider imod Vognmands Lavsartiklerne af 5te Marts 1683, saafremt de ikke ville vente, naar de antræffes, at blive mulkerede for første Gang paa 4 Rdlr., anden Gang dobbelt, og, om de ikke strax betale, maa de uden Henseende til deres Jurisdiktion henføres i Byens Arresthus, indtil de Bøderne betale.

Aalborg Raadstue den 7de April 1777.

Endvidere i Nr. 48: Som der tit og ofte er klaget over Vognmændenes uordentlige Opførsel med Gadekjørsel, idet de enten have nægtet at kjøre, naar de holde ledige, eller, naar de ikke fandt Fragten saa fordelagtig, begivet sig fra den betingede Kjørsel til en anden mere fordelagtig, ja og ved at

paastaa en høj Kjøreløn opholdt Vedkommende fra at erholde den behøvende Befordring, saa have vi for at se disse Ulejligheder og Uordener for Publikum afhjulpne, den 21de hujus igjentaaget de forrige i saa Henseende gjorte Reglements og derhos forfattet en *Taxt* for Gadekjørselen her i Byen, hvilke Foranstaltninger vi og, paa det samme maatte blive enhver bekjendt og stedse tjene saavel dem, som behøve Vognmændenes Kjørsel, til paalidelig Oplysning, som Vognmændene til nøjagtig Efterlevelse, have besørget trykte tillige med *Taxten* for Befordring uden Byen og for den her i Byen privilegerede Hyrekusk, i Bogtrykkeriet her i Byen udi saadant Format, at den enten kan indbindes ved eller bekvømmelig haves udi de saakaldte Skriv- og Rejsekalendere, hvor enhver mod 2 *ß* samme kan erholde; thi bliver saadant enhver vedkommende herved bekjendtgjort og derhos Vognmændene i Særdeleshed alvorlig tilholdte nøje at efterleve forbemeldte Reglement og *Taxter*, saafremt de ville undgaa den Mulkt, samme dikterer, som de ikke kan forskaanes for, naar Forseelsen af dem begaas.

Aalborg Raadstue den 24de November 1777.

C. Rübner. S. Bloch. J. Gleerup.

Om Politiet.

Efter at være bleven Byfoged foreslaar Kancelliraad Fuglede den 11te April 1752, at der gives ham aarlig 120 Rdlr. til at holde en Overbetjent, som skulde have 50 Rdlr., og 2 Underbetjente, hver med 25 Rdlr.s Løn, og 20 Rdlr. til smaa Udgifter og »at anvende paa Kundskaber« i Stedet for de 20 Rdlr., som Byen hidtil har betalt til 2 saakaldte Politibud. Herpaa erklærer Magistraten sig for at give 100 Rdlr. aarlig for et Aar til Prøve og tilføjer, at man ikke kan formene dem, som komme fra Vendsyssel, at sælge deres Varer ved Færgebroerne eller i Aaerne, og fremdeles: De om Politien i Almindelighed allernaadigst udgangne Forordninger blive for det første en Regel og Rettesnor for Byfogden at iagttage; men som der efter Omstændighederne her i Byen er mere at opagte, end de almindelige Politiforordninger kan vejvise at iagttage, som dette: at Vandet uomgængelig af Rødestenene fra endel Gaarde og Huse lige saa vel som Vandet i Gaderne maa have

sit Løb til Aerne og derfor ikke kan anses at bøde, da, paa det at Borgerskabet, som ventelig ikke alle kan vide Politianordningen, dog maatte oplyses, hvad de, om de imod god Skik og Orden at holde sig forsaa, burde bøde, saa have vi efter vore Tanker ikke villet efterlade paa Deres Excellences Approbation underdanigst at proponere baade hvad af Byfogden som Politimester vil iagttages, foruden hvad Politiforordningen egentlig befaler, samt hvad Bøderne for de skyldige skulle være:

1. Om nogen paa Veje uden Porten eller ved Portene lade kjøbe, bødes for hver Td. Rug 3 \mathcal{K} , for en Td. Byg 2 \mathcal{K} , for 1 Td. Havre 1 \mathcal{K} 8 β , for hver Ol ferske Sild om Høsten 4 β , 1 Læs Hø 2 \mathcal{K} , 1 Læs Bøgestave eller Bark 1 \mathcal{K} , 1 Læs Lyng eller Tørv 8 β og 1 Td. Kul 8 β . Dog maa herved iagttages, om en Bonde var kommen i Byen for at sælge sine Varer, da ingen Mand forment for sin Dør at kjøbe af ham; thi dette kan ikke kaldes utilladt.

2. Om nogen skulde befindes at have til Aerne eller den saakaldte Byens Rende enten Sekreter, Svinestier, Kohuse eller Rendestene, hvori slig Urenlighed maatte flyde i Aaen eller Renden, bøde derfor 1 Rdrl., hver Gang Brøst maatte findes.

3. Om nogen enten af Garvere, Feldberedere, Skomagere eller Handskemagere om Dagen enten lægger deres Huder i Aaen eller udkaster deres Kalkvand, før Klokkeren er slaaet 9 om Vinteren og 10 slæt om Sommeren, bøde hver Gang 4 \mathcal{K} ; ligeledes bøde Slagtere eller andre, som lade rengjøre Kallun i Aaen eller befindes i Aaen at nedkaste gammelt Sengehalm, Gadeskarn og deslige.

4. Hvo som ikke lader feje eller rengjøre sin Gade hver Lørdag Aften eller Aftenen før nogen Fest indfalder, bøde derfor 3 \mathcal{K} , og hvo som har Gaardsrum, skal lade saadant Gadeskarn i Gaarden indføre eller i det mindste lægge det paa deres eget Fortov eller paa Torvet henbringe under 2 \mathcal{K} 's Straf, hver Gang nogen sig herimod forser, ligesom og ingen maa lade noget Skarn henbringe paa Gangen til Bleggaarden eller Vejen fra Adolgade til Gammel Mølle under lige Straf, alt for Gaderne kan holdes rene at gaa paa.

5. Hvilken Mand, som staar i Bygning, skal selv skaffe sit faldende Grud udført paa visse Steder udenfor Porten, hvor der kan findes Huller i Vejen, men ikke maa lade sligt paa

Torvene eller Stenbroerne uden Portene eller nogen andensteds, hvor det kan være Kjørselen til Hinder, men lægge det paa de Steder, som kan komme Vejen og Kjørselen til Hjælp, alt under 2 R 's Straf for hver Gang, Brøst findes.

6. Ingen maa enten ved Vesteraa, Østeraa, hvorved Gang eller Kjørsel kan hindres, paa Gade eller Fartøj have noget Slags Tømmer liggende til at sælge, men betjene sig af sit Gaardsrum eller de Byen tilhørende Tømmerpladse, som hvert 3 Aar bortlejes, alt under 4 R 's Straf første Gang, nogen sig herimod forser, anden Gang dobbelt.

7. Ingen maa paa Fortov enten opsætte Stakitværk eller gjøre anden Indlukke, hvorved enten Kjørselen eller Gangen hindres, saasom Fortovene er alle Mands at gaa paa, særdeles naar Gaden kan være fuld med Vogne, alt under 2 Rdlr.s Straf og det opsatte igjen at nedtage.

8. Dersom nogen Bonde eller andre spænde fra sin Vogn at bede paa Gaden, bøde 1 R , hvorfor paa Stedet maa pantes, om han ikke strax retter for sig.

9. Ingen maa være tilladt om hellige Dage at komme ind i Byen med nogen Slags Vare at falholde eller ved egne Vogne at hente, saasom Skattekorn, Hø, Træ, Lyng, Tørv eller deslige, ej heller fra Stranden at opkjøre eller bære, under Straf af 2 R , med mindre der kunde indfalde en vanskelig Hø eller Kornhøst, da disse tvende Ting bør anses for fornøden Gjerning, ligesom og ferske Sild, der dependerer af Salteriet.

10. Hvem som ikke istandsætter sine Bolværk til Aaerne eller lader sin tilhørende Gade forsvarlig pikke inden 4 Uger, efter de bevislig ere advarede, saafremt Materialier af begge Slags er at faa og Haandværksfolk til det at gjøre, bøde hver Dag derefter 1 R danske, indtil de lægge Haand paa samme at lade gjøre.

11. Før Klokken er 10 slæt om Fredagen, maa ingen med nogen Slags Sælgevarer indlades gjennem nogen Byens Porte for derved at hindre Folk ved deres Handel, der ellers ville søge Guds Hus, alting under 1 R 's Mulkt at bøde af den, som indkjører, uden Fornødenhed det udkræver, hvorom de sig til Øvrigheden kan melde.

12. Den allernaadigste Forordning af den 9de Juni 1719, særdeles dens 5te Artikel, maa uforbigængelig iagttages, at Vaarsilden maales med Ballier, ligesom og, at ingen Krejler

eller Fisker maa sælge sine Vaarsild til nogen Salter om Onsdagen eller Lørdagen som rette Torvedage, før Klokkeren er 12 slæt, i Følge Byens Privilegier.

13. Det maa efterses og iagttages, at Vognmændene, naar de ere ledige, holde paa de Pladser, som dertil ere fastsatte, under 2 \mathcal{L} 's Straf til de fattige, hvilket skal være ved og omkring Toldboden uden i de 4 Maaneder, November, December, Januar og Februar, da de maa for at befordre Skattekorret holde ved Vesteraa, dog sønden til Broen, en efter anden og ikke jævnsides, for ikke at hindre Kjørsel eller Gang under bemeldte Mulkt.

Forstaaende 13 Poster eragte vi at være Byfogdens Embede som Politimester at iagttage, naar han nyder den proponerede Løn til fornødne Betjente at holde, og skulde han det forsømme, er vor Pligt ham derom at erindre. Dette maa vi endog erindre, at dersom nogens Bøder skulde blive over 2 Rdlr., Byfogden da skulde samme Deres Excellence underdanigst forestille til ventende Resolution, hvad Bøder da skal være efter Forseelsens Beskaffenhed. At Magistraten og maatte være vidende om de faldne Bøder, og hvorfor vedkommende er bleven anset i Mulkt, og hvor meget der er betalt, formene vi at være fornødent, at Byfogden aarlig indgiver til os en forklarlig Regning derover, dog uden nogen Afgang for ham i hans Løn, saa længe han Politien forsvarlig administrerer, men til Oplysning og Bevaring i Raadstuearkivet at henligge.

Aalborg den 26de September 1752.

Magistraten.

Herpaa faldt følgende Resolution:

Saa alvorlig som jeg har erindret Byfogden at se hemmet i Særdeleshed den skadelige Forprang og den Uorden, at Bønderne ikke ville søge Torvene med deres Varer, men uagtet mine foregaaende Ordre og Magistratens derefter føjede Foranstaltninger kontinuere med at sælge deres Varer udenfor Portene til Byens Indbyggere, som ikke efter skete Advarsler og Tilhold have villet forlade den fornævntlige Maade at handle med Bønderne paa Vejene og udenfor Portene, saa høj fornødent eragtes det, at Byfogden ved sine Betjente besørger saavel denne Misbrug som øvrigt Politien vedkommende observeret og iagttaget til god Skik og Orden at haandhæve og vedligeholde.

Dernæst approberes de 100 Rdlr. til Byfogdens Politibetjente. Sluttelig tilføjes: De Varer, som fra Vendsyssel ankomme i Byens to Aaer at falholde og sælge, maa fremdeles som hidtil forhandles i og ved Aaerne, eftersom ej videre kan paalægges at føres til Torvs end det, der landværts til Byen ankommer.

Aalborg Slot den 10de Oktober 1752.

J. Holck.

(Aalborg Raadstue-Kopibog 1749 ff., fol. 737.)

Benzons Bro.¹⁾

Den 23de Avgust 1755 foreslog Magistraten i Anledning af, at den saakaldte Benzons Bro var brøstfældig, Etatsraad de Benzon til Sohngaardsholm, siden Sohngaardsholms Ejere fra først af har ladet denne Bro bygge formedelt deres egen Fart dels mellem Sohngaardsholm og Vesterladegaard, dels for Ildebrands Hjemkjørsel fra Guldbæk Hede, men det derpaa er kommet i Brug, at Aalborg By formedelst dens Nytte har paa-taget sig den halve Omkostning, Sohngaardsholms Ejere $\frac{1}{4}$ og andre, som benytte den, $\frac{1}{4}$, at Broen skal istandsættes, og han som Ejer af Sohngaardsholm betaler $\frac{1}{4}$ m. m., hvorpaa Benzon svarer, at han vilde svare $\frac{1}{4}$ af den halve Bekostning, skjönt han ej fandt sig pligtig dertil, da Nørre- og Sønder-Tranders benyttede den dels til Kjærs Mølle, dels efter Ildebrand, ligesom Vesterladegaards Bønder i Gunderup og Nøvling til Hoverikjørsel, og de forrige Reparationer vare betalte $\frac{1}{2}$ af Aalborg og den anden $\frac{1}{2}$ af Sohngaardsholm, Vesterladegaard, Kjærs Mølle og de andre Lodsejere i Nørre- og Sønder-Tranders i 4 lige Dele.

(Aalborg Raadstue-Kopibog 1749, fol. 1046.)

Stadstambur.

Den 17de Oktober 1755, da Jørgen Andersen fik Bestalling som Stadstambur i Aalborg, blev der givet ham følgende Instrux:

¹⁾ 2: Broen over Østeraa paa Kjæret tæt ved Kjærmølle.

Instrux,

hvorefter Stadstamburen i Aalborg Jørgen Andersen har at forholde sig under hans Tjenestes Fortabelse:

1. Han maa frygte Gud, leve ædruelig og skikkelig og entholde sig fra alt liderligt Væsen.

2. Naar nogen af de borgerlige Kompagnier her i Byen skal gjøre Optog, munstre eller exercere, skal han med sin Tromme derved opvarte.

3. Ligeledes skal han og, naar Brandfolkene munstre og prøve Sprøjterne, derved indfinde sig og røre Trommen efter Ordre, naar der marscheres eller Sprøjterne prøves.

4. Han maa, saasnt han fornemmer Ildsvaade i Byen, strax paa Trommen slaa Allarm langs gjennem Gaderne og forføje sig til det Sted, hvor Ilden er antændt, da han har at efterleve, hvis (hvad) ham af Magistraten bliver befalet.

5. Alle og enhver, som hans Tjeneste i Byen begjærer ved Avktioner, har han med sin Tromme for billig Betaling at betjene, da han ved de faldende Avktioner i Byen nyder første Gang 4 Rdlr. og siden 2 Rdlr. for hver Gang, han ved Avktioner med sin Tromme opvarter, og maa han ellers for Magistraten anmelde, om nogen i andre Tilfælde forlanger Trommeslag, førend han trommer.

6. Første Søgnedag efter Nyaarsdag maa han hos Indvaanerne her i Byen med sin Tromme indfinde sig og samme røre for at modtage, hvad enhver godvillig ham vil give. Af Brandkassen nyder han aarlig for sin Tjeneste ved Brandvæsenet 4 Rdlr., som ham af Overbrandmesteren betales.

(Aalborg Raadstue-Kopibog 1749 ff., fol. 1063.)

Instrux for Mægleren.

Den første Mægler i Aalborg var H. C. Kirckman, som den 27de Juli 1761 ansattes og fik følgende Instrux:

Instrux, hvorefter den beskikkede og allernaadigst konfirmerede Mægler Hans Caspar Kirckman sig ved Mæglertjenesten har at forholde, og hvad han til Levebrød for Umage af de trafikerende og andre, som hans Tjeneste begjære, maa oppebære:

1. De kongelig allernaadigst Mæglerne givne Artikler af den 26de Januar 1684 samt Forordningen af den 18de Juni

1692 og om Kommerciens for Danmark og Norge af den 4de August 1742, saa vidt hans Mæglerforretning angaar, har han at holde sig efterrettelige, og til at forekomme alle Disputer mellem de kjøbende og de sælgende om de Kjøbmandsvarer, Gaarde og Huse samt Fartøjer, som ved ham bliver sluttet Kjøb om, skal han ved Dag og Datum rigtig indføre i den ham overleverede, gennemdragne og af Magistraten forseglede Bog de Akkorter, han slutter, Kjøb, om Vares, Gaardes og Huses Forhandling og tillige samme ved Underskrivning lade attestere saavel af den kjøbende som af den sælgende, da han efter Varers og deslige Løsørers Værdi nyder $\frac{1}{4}$ % af de kontraherende, og skal han ved de Kjøb, som saaledes sluttet, annamme Penge til de fattige, som af de kjøbende og sælgende bør erlægges, hvilke Penge han igjen leverer til Formanden af de fattiges Inspektører i Aalborg, som ved Annammelsen deraf kvitterer.

2. At han ellers ved denne Mægler-tjeneste kan have lideligt Levebrød for sig og Familie, skal han efter de fleste trafikerendes givne skriftlige Samtykke af den 28de Juni 1761 af hvert ind- og udgaaende Fartøj til og fra Aalborg med Ladning, som gjøres klar ved Aalborg Toldkammer, nyde for Skibsklareringen af hvert Fartøj af 10 Læsters Drægtighed 2 $\frac{1}{2}$ d. og af 10—20 Læsters 4 $\frac{1}{2}$ og fra 20—30 Læster 6 $\frac{1}{2}$ og saa fremdeles af hver 10 Læster 2 $\frac{1}{2}$, hvilke ham uvægerlig maa betales enten af Skipperne eller af Rederne i Fartøjerne.

3. Saasomt noget enten udenrigs eller indenrigs Fartøj med Ladning hertil ankommer, skal han anmelde sig hos dem, som Fartøjet føre, og tilbyde sin Tjeneste og til Skibsklarering lade sig underrette om de Varer, Fartøjet har inde, da han strax det Overkjøbmanden bør anmelde og hjælpe til, at Varerne paa bedste Maade kan blive forhandlede, da han efter den 1ste og 2den Artikkel nyder det, han er tillagt.

4. Ved Samlinger, som paa Kjøbmændenes Kompagnihus blive anstillede, maa han jævnlig indfinde sig at beoagte, hvis (hvad) derved forefalder, og om nogen hans Tjeneste maatte behøve, da han for billig Betaling trolig og tavs dem har at betjene; dog, hvis nogen Kjøbmand enten selv eller ved sin Karl noget Fartøjs Ladning ved Ind- og Udklarering lader besørge, maa han ej trænge sig paa nogen i saa Maade.

5. Maa han og beoagte, at ej nogen utilladelig Handel

eller Forprang mod Loven og de kongelige Forordninger samt de Kjøbmandslavet givne Artikler bliver dreven her i Aalborg eller paa Strømmen her for Byen, hvilket, naar han maatte fornemme, han strax for Overkjøbmanden anmelder, da han til nogen Sulagement for Umagen af Kjøbmandslavet nyder aarlig ved hvert Aars Udgang 4 Rdlr.

6. Til Slutning har han ved denne Mægleritjeneste at forholde sig ærlig, tavs og ædruelig, som det en redelig Mægler vel egner og anstaar, under vedbørlig Straf. Til dessen ydermere Stadfæstelse har han at søge højlovlig General-Land-Økonomi- og Kommerce-Kollegii Approbation paa denne Instrux.

(Aalborg Raadstue-Kopibog 1760—90, fol. 171.)

Bogtrykkeri.

Den 25de Oktober 1765 blev givet kongeligt Privilegium for Stiftsprovst H. P. Gudme, residerende Kapellan ved Budolfi Kirke K. P. Clementin, Kapellan pro persona ved Frue Kirke Johan Vandall og Kapellan pro persona ved Budolfi Kirke K. P. Gudme til at drive det Bogtrykkeri, hvortil der den 18de Oktober 1743 var givet J. Petersen Holtzberg Privilegium (til at være alene Bogtrykker i Nørre-Jylland), men som de havde kjøbt af ham, da han maatte nedlægge det, ved offentlig Avktion, paa følgende Betingelser:

1. At dette Bogtrykkeri ligesom Universitetets Bogtrykkeri i Kjøbenhavn herefter saavel i Henseende til Værkot selv som til de derved holdende Folk skal sortere under den gejstlige Jurisdiktion samt være fritaget for alle Byens Tynger og Paalæg.

2. Maa alle de Skrifter og Bøger, som i Bogtrykkeriet forlanges trykte, enten de ere smaa eller store, censureres, saavidt de theologiske angaar, af Biskoppen over Aalborg Stift og i hans Fraværelse af Stiftsprovsten, men de filosofiske og andre verdslige Skrifter af Rectores scholæ, uden at vedkommende skal være forbunden til at lade samme censurere ved Kjøbenhavns Akademi, dog at det skal staa enhver frit for paa egen Bekostning at lade dem censurere enten i Kjøbenhavn eller i Aalborg.

3. Desligeste maa i dette Bogtrykkeri trykkes Avktions-

plakater, Catalogi, Notifikationer og deslige, som vedkommende maatte forlange trykt, dog at ikke nogen skal være pligtig slige Ting til Trykken at overlevere, men det overlades til enhvers fri Valg og Vilje, ligesom og Interessenterne i dette Bogtrykkeri, naar slige Ting begjæres trykte, skulle være forbundne til saadant for billig Betaling at lade trykke.

4. Naar Magistraten maatte finde for godt at udstede en eller anden Plakat eller Bekjendtgjørelse, Byen eller Borger-skabet vedkommende, skal Supplikanterne ligeledes være berettigede til samme at lade trykke for billig Betaling. Hvorimod Interessenterne i bemeldte Bogtrykkeri skulle være pligtige stedse at holde samme i forsvarlig Stand under dette Privilegiums Fortabelse, samt iøvrigt sig heri efter Loven og andre om Bogtrykkeri allernaadigst udgangne kongelige Forordninger tilbørlig rette og forholde.

(Aalborg Raadstue-Kopibog 1760—70, fol. 876.)

Skomagersvende maa ikke gifte sig.

I en Sag i Anledning af, at en fremmed gift Svend kom hertil og begjærede at sidde sit Mesteraar for derefter at optages i Lavet, anføres blandt andet derimod af Oldermænd og Bisidder paa øvrige Mesters Vegne: Det er en bekjendt Sag, at saavel ved Skomagerlavet som ved endel andre Lav er fra gammel Tid den Skik og Vedtægt, at, naar en Svend gifter sig, saa udelades han af Lavet og siden ikke af de andre Svende æstimeres og holdes for nogen rigtig Svend eller nyder iblandt dem de Fordele, hverken af deres Lade eller paa andre Maader som andre ugifte Svende, enten han kommer i en Slags Fortrædelighed med andre, bliver syg, eller om han bortdør m. v., og heri kan heller ikke nogen Mester være nogen gift Svend bekjælpelig, hvor meget han ellers vilde, da det er en ældgammel introduceret Skik, at ingen Mester maa give en gift Svend Arbejde, saa længe der er ugifte Svende at faa, hvor gjerne Mesteren ellers vilde unde og give den gifte Arbejde. Denne ældgamle Skik, at ikke gifte Svende tolereres som disse, sligt er introduceret og vedtaget overalt i Evropa, hvor saavel Skomagerlav som andre slige Lav findes, ligesom denne Skik og Sædvane under Navn af Haandværks Gewohn-

heit paa andre Steder formenes i Love at være affirmerede og konfirmerede; thi naar vore her indfødte og udlærte ugifte Svende komme paa fremmede Steder overalt i Evropa, hvor der er Skomagerlav, saa har de ligeledes Præferencé fremfor en der indfødt Svend at faa Arbejde m. v., saaledes exempli gratia, hvis en dansk ugift Svend kommer rejsende til Tyskland og forlanger Arbejde, saa faar han det, om der paa Stedet end findes en habilere tysk Svend, naar den sidste er gift. Foruden dette saa holdes og strikte over denne Lovskik i Kjøbenhavn. (Aalborg Raadstue-Kopibog 1770—6, fol. 29.)

Om dette Forhold se fremdeles Carl Bruuns »Kjøbenhavn« 3. B., S. 53.

Tjenestefolks Flyttetid.

Den 8de Juni 1770 forespørger Stiftamtmanden Magistraten, om der ikke var Anledning til at forandre den for Tjenestefolk i Kjøbstaden almindelige Skiftetid Paaske og Mikkelsdag til den for Landet ved Forordningen af den 23de Marts 1770 til 31te December fastsatte Skiftetid, for at undgaa Ledighed i 1 eller 3 Fjerdingaar. Magistraten svarer herpaa Nej, dels fordi man saa maatte beholde et Tyende et helt Aar (idet der kun var 1 Skiftetid om Aaret) og dels af Hensyn til de mange Tyender, som søge Tjeneste i Kjøbenhavn og som kun have Raad til at rejse derover med Skibslejlighed, hvilket kun sker For- og Efteraar. Magistraten giver endelig Anvisning paa, at et fæstet Tyende fra 31te December af enten kunde blive hos sin gamle Husbond uden Løn til Paasken eller og strax flytte til den ny og der tjene til Paaske for Kost alene uden Løn.

(Aalborg Raadstue-Kopibog 1760—70, fol. 1465—6.)

Aalborg Skibsfart og Fiskeri.

Finansraad Øder, som skulde gjøre Forslag til Søfartens og Fiskeriets Forbedring, stillede den 17de Juli 1771 følgende Spørgsmaal til Magistraten i Aalborg og modtog de ved hvert Spørgsmaal her tilføjede Svar:

a. Søfarten vedkommende.

1. Hvor mange Skibe pleje om Aaret at lade og udgaa?

Svar: Næsten aarlig 380—400 store og smaa Baade paa $1\frac{1}{2}$ —2 Kommercelæster, dels med hel Ladning, dels med halv Ladning, dels ballastede.

2. Sammes Størrelse efter Læster eller Tønder, samt Besætning af Folk?

Svar: De største kan være paa 80—70—60—50—40—36, de øvrige fra 30 Læster til Baade paa $1\frac{1}{2}$ Læst. Besætningen af Mandskab kan være paa de største fra 80—40 Læster fra 20—9 Mand, paa de middel Sorter paa 30—16 Læster fra 8—5 Mand, Jagter og Baade fra $16—1\frac{1}{2}$ Læster fra 4—2 Mand.

3. Hvor mange deraf ere indenlandske og hvor mange udenlandske?

4. Fra hvilke Steder især ere de sidste?

Svar ad 3 og 4: De allerfleste ere indenlandske fra Danmark og Norge undtagen nogle faa Jagter og Baade fra Sverrig, som undertiden komme hertil og lade med Viktualier.

5. Hvor mange Skibe pleje om Aaret at indløbe og losse?

Svar: 3—400.

6. Størrelsen af disse Skibe, samt deres Besætning?

Svar: Størrelsen er saa forskjellig som ved Post 2 anført.

7. Hvor mange indenlandske og hvor mange udenlandske?

Svar: De allerfleste ere indenlandske undtagen 4—5 engelske Skibe, som komme med Stenkul, og 4—5 svenske Fartøjer med Tjære og 2—3 svenske Jagter med Allun, Potaske, Brædder m. m.

8. Hvor mange har her hjemme?

Svar: 50 store og smaa.

9. Af hvad Bygningsmaade og Takkelage?

Svar: Store Brigger, Hukkerter, Gallioter, Galeaser, Jagter og Baade.

10. Hvorhen den meste Fart gaar?

Svar: Paa Provinserne i Danmark og Norge med Korn og Fedevarer, og fra sidste hjemhentes Tømmer, Brædder, Jærn, Tørfisk, Tran m. m.; nogle faa gaa til Portugal efter Salt, 1—2 til Frankrig efter Vin, Svedsker, Terpentinolje o. s. v., 2—3 til Hamborg og Amsterdam efter Kryderi-, Drogeri- og Materialvarer, nogle faa til Sverrig med Viktualier og Skind, 5—6 til Lybek efter Humle, Isenkram og grove Materialvarer

og 7—10 efter Hør, Hamp, Roe og Linolje, Potaske og Tømmer til Riga, Narva, Petersborg, Danzig, Memel og Königsberg.

11. Om og hvor mange in loco og hjemmehørende Skibe der ere ude paa Kabotage (Kystfart)?

Svar: Omtrent 50—60 smaa Jagter og Kaage, som hente Tørv og Brænde, saa og Korn, Flæsk, Ost, Smør og andre Landets Produkter fra Herre- og Præstegaarde oppe ved Limfjorden.

12. Om der ligger nogle ved Pælen uden at blive brugte?

Svar: 3, nu sidst fra Robbefangst hjemkomne Huggertgallioter og Gallioter paa 12 Læster.

13. Om der paa Stedet bygges Skibe?

Svar: Ingen Skibe bygges her i Byen; men meget sjælden bygges en liden Jagt paa 3—4 Læster. De smaa Fartøjer reparerer her, men de store blive alene kjølhalede, da, naar stor Reparation skal gjøres, eller de skal fortømres, maa de rejse til andre Steder i Holsten.

14. Om og hvilke Materialer til denne Skibsbygning ere indenlandske eller hentes fra fremmede Steder?

Svar: Tømmeret, saasom Knæer, faas i de omliggende Skove, men Egeplanker fra Lybek eller Østersøen, fra hvilke sidste Steder Masterne hentes.

15. Om der findes Sejldugsfabrikker?

Svar: Nej.

16. Hvorledes Havnen og Reden er beskaffen?

Svar: Reden er en i Landet opløbende Fjord, $\frac{1}{4}$ Mil bred og god for temmelig store Skibe. Havnen nogenledes, dog ikke ret stor, men kan modtage de til Byen hørende Skibe, som og der om Vinteren kan ligge temmelig sikre.

17. Hvorledes Lods væsenet er beskaffent?

Svar: Lods væsenet er i forsvarlig Stand indrettet efter den kongelig approberede Ordonans for Hals og paa Aalborg af den 18de Marts 1735, hvorefter Lods væsenet forrettes af en Lodsoldermand og 6 Underlodser, der alle skal bo i Hals, hvor Indløbet til Limfjorden er.

18. Om dens Navigations- eller Styrmandsskole?

Svar: Her er en Styrmandsskole, som holdes i et Værelse i Skolegadens Fattighus og derfor skal informere de Drengsbørn, som i Fattighuset opdrages og agte at søge deres Brød ved Søfarten, uden Betaling; men af andre, som søge Skolen,

nyder han Betaling. Til den Skole er af de fattiges Inspek-
tører anskaffet, foruden adskillige saavel danske som hollandske
Styrmandsbøger, Sø- og Landkort, Jord- og 1 Himmelsglobus,
1 Hængekompass, 1 Pejlkompass, 1 Gradstok med 4 Krydser,
1 Søkvadrant med 2 Krydser, 1 i England forfærdiget Astro-
labium af Messing, 1 tremastet Skib med fuld Takkelage m. m.

19. Hvor meget Matroserne kan faa i Hyre, og hvor
højt Skibets Approvisiement kan løbe?

Svar: Paa Portugal og Frankrig akkorderes almindelig
maanedlig en Styrmand i Hyre 12—16 Rdlr., Tømmermand
9—10 Rdlr. og Matroser 6—7 Rdlr.; til Holland og Østersøen
nyder i Hyre for Rejsen en Styrmand 10—12—16 Rdlr., en
Tømmermand 8—10 Rdlr. og Matroserne 6—7 Rdlr.; paa
Bergen og Trondhjem i Hyre for Rejsen en Styrmand 10—12
Rdlr. og Matroserne 7—8 Rdlr.; Østerpaa Norge og mellem
Rigerne nyde Matroserne for Rejsen i Proportion af dens
Længde 3—4—5 Rdlr., og regnes almindelig i Approvisiement
paa hver Mand maanedlig 4 Rdlr.

20. Fragtens Størrelse og Forhold mod Udrustningens
Bekostning.

Svar: At bestemme Fragternes Størrelse og Forhold mod
Udrustningens Bekostning er en vanskelig Sag og næppe til
nogen vis Proportion, saaledes at det kan lægges til paalidelig
Grund for en vis derpaa gjørende Slutning; kan bestemmes
endog af de handlende, saasom naar Skibene ere udrustede for
at søge om Fragt, maa de tage, hvad Fragter de kan faa,
hvilke, ligesom de falde, kan være undertiden til Tab, og under-
tiden kalkuleres, at en Rejse, som akkorderes om en vis Fragt,
kan gjøres i 1—2 Maaneder, derimod tager formedelst Vindens
Foranderlighed 3—4 Maaneder, og saaledes des flere Omstæn-
digheder, der gjør Kalkulen usikker.

21. Hvad der kunde fattes i og findes tjenligt til Sø-
fartens Opkomst her.

Svar: Dette saa saare vigtige og for Rigets Vel særdeles
interessante Spørgsmaal med Grundighed og til Nytte at be-
svare kræver en vidtløftig og grundig Kundskab om Kommercen
saavel i Almindelighed som hvert Lands og Steds i Særdeleshed
med Erfaring og en temmelig Praxis i Negotien for med
nogen Vished at kunne udfinde, hvad Fordel et Land eller et
Handelssted enten ved Landets Exportvarer at omtuske med

de Fornødenheder, som af et andet Lands Produkter behøves, eller ved adskillige Landets Produkter at bringe samme i sit eget Land for at omdele til andre Lande og vice versa. Paa Grund af Mangel paa Kundskaber m. m. vil vi kun meddele vor Formening, at til Skibsfartens Opkomst vilde det særdeles kontribuere, at Landets Produkter, Korn, Smør, Ost m. m., kunde forøges til større Udførsel. Særdeles for dette Sted kunde være gavnligt, at de ved Vesterstrand paa nogle Aar til et anseligt Tal forøgede Sandskuder bleve afskaffede, hvis Ejere, som ere Landsbymænd og Selvejere, strax, efter at Kornet er kommet i Hus, begynde at købe det af Bonden for at overføre det til Norge, hvor de paa saadan sildig Aarstid, da Norge i Frygt for paakommende Vinter ikke tør udsende sine Skibe, kan faa det vel betalt, hvorved Kornet sættes her i høje Priser og senere tabe paa det. Ligeledes at al udenrigs Humles Indførsel til Lands, paa hvad Maade det end skete, blev forbudt, saa at de saakaldte Humleførere, som vel er forbudt at indføre Humle paa Kane, og i den Henseende lige saa stærkt som forhen indføre paa store Vogne med Heste og dermed rejse omkring i Landet, ikke maatte komme længere ind i Landet end til Kolding og hverken de eller nogen fra det Sted indføre udenrigs Humle.

b. Fiskerierne vedkommende.

1. Hvilke Sorter af Fiskerier der drives, og in specie hvilke i det ferske Vand?
2. Hvilke i salt Vand?
3. Hvad Redskaber at fiske med bruges?
4. Hvorledes behandles de forskjellige Sorter Fisk?
5. Paa hvilken Tid af Aaret indfalde Fiskerierne?
6. Hvor stort et Kvantum af hvert Slags Fisk kan aarlig regnes at tilberedes?
7. Hvor stor er deraf den Part, som exporteres eller udskibes?
8. Paa hvilke Steder afsættes deraf mest?
9. Hvor mange Mennesker finde derved Arbejde og Næring, og hvorledes bliver deres Arbejde betalt?
10. Hvor mange Fartøjer og Baade bruges dertil?
11. Hvor meget Salt konsumeres dertil overhovedet og af hvert Slags?

12. Om Fiskeredskaberne forfærdiges i Landet eller ej, ligesaa om Fustagerne?

13. Er Fangsten og Velsignelsen ved samme underkastet nogen mærkelig Forandring, eller er den maaske i Aftagende, og hvad dertil kan være Aarsagen?

14. Hvad der synes at fattes i og være tjenligt til Fiskeriernes Opkomst?

Svar: Her til Byen er aldeles intet Fiskeri, der kan kaldes Fiskeri, men alene fanges en Del Flyndere og Aal, som ikke en Gang er saa tilstrækkeligt, at Indbyggerne kan blive forsynede med de behørende ferske; men i Nibe er et anseligt Fiskeri, som dels afhændes ferske, dels vindtørres, dels røges, dels nedsaltes; men siden 1750 har Velsignelsen af Sild aarlig formindsket sig, saa der nu ikke gaar til den halve Part som forhen, siden Silden er falden saa stærkt til den svenske Kyst. Ligeledes har og Aalefiskeriet i Nibe forhen været important, men nu delt lige Skæbne med Fiskeriet her i Landet og i Norge, som er i anseligt Aftagende, der tildels maa have sin Aarsag i Vindens og Vejrligets Foranderlighed.

Forøvrigt findes vidtløftige Oplysninger i den kongelige Forordning af den 15de December 1750.

Aalborg den 2den September 1771.

(Aalborg Raadstue-Protokol 1770 ff., fol. 300.)

Brolægning.

Den 17de Avgust 1774 udgik en kongelig Befaling, at der med Brolægning i Aalborg skulde forholdes paa samme Maade som forordnet for Kjøbenhavn under den 4de Maj 1764, nemlig saaledes, at naar en forfalden Gade skulde oplægges, skulde det ske under et fra den ene Ende af Gaden til den anden under Opsigt af Byfogden, og Bekostningerne derved lignes paa Husejerne i Forhold til enhvers Grundstrækning. Derefter blev Brolægning iværksat paa Byens Torve og i Hovedgaderne. Siden udgik der den 16de December 1803 Befaling til, at Byen skulde brolægges, Brolægningen besørges af det offentlige og Omkostningerne fordeles paa Grundejerne efter Borgmesters og de eligerede Borgeres Indstilling, undtagen Fortovene, som hver Ejer skulde besørge for sig. Herefter

fandt den første almindelige Brolægning Sted, idet tidligere hver Mand brolagde foran sit Hus.

(Aalborg Raadstue-Arkiv Pakken Gader, Pladse, Broer B.)

Kancelliets Approbation af den 21de December 1776 paa følgende Udgifter for Aalborg Kjøbstad:

1. Kæmneren for Tilsyn med Byens Ejendom den aarlige Afgift af 10 Rdlr. af et Stykke Jord i Kjærslund Mark, som forhen har været Kæmneren forundt til Brug.

2. Til Havnefogden 20 Rdlr. aarlig, som han nød fra gammel Tid mod at oppebære af de Baade, Kaage og Pramme, som i begge Aaerne indkomme med Brænde, Korn, Fisk etc., af hver 12 β , hvoraf de 8 β til Byen og 4 β til Byens Tjener, hvormed er forfaret til 1752, da, som Indtægten efter 10 Aars Gjennemsnit var 18 og 19 Rdlr., blev af Amtmanden resolveret, at Havnefogden skulde nyde de 8 β og hans Løn af Byen op-høre, og at de 4 β af Byens Tjener selv opkræves.

3. For at assistere med at indkræve Stadepenge ved Pintsemarked fik 2 Vægttere fra gammel Tid 2 \mathcal{K} , Raadstuetjeneren og Byens Tjener hver frit et Bostade à 3 \mathcal{K} , og alle Byens 8 Vægttere, fordi i alle 8 Dage hver Dag 2 maatte holde Vagt paa Markedet, i alt 1 Rdlr. 2 \mathcal{K} , hvilket i alt ud-gjør 2 Rdlr. 1 \mathcal{K} .

4. Ligeledes ved Oktober Kvægmarked udenfor Byen havde Byens Tjener og Raadstuetjeneren hver et Bostade frit, beregnet for begge til 3 \mathcal{K} , og 2 Karle for at indkræve Stade-penge, tillige med Kæmneren, 3 \mathcal{K} , ialt 1 Rdlr.

5. Skibstømmermanden, som indkræver Penge for Skibes Reparation paa Skibskjølhalepladsen, aarlig 1 Rdlr.

6. Fra gamle Tider fastsat og af Magistraten approberet Taxt for fremmede Skibe, der overvintre i Byen, af en Kaag, Baad eller Jagt

indtil	2 Kl.	»	Rdlr.	3 \mathcal{K}	»	β
fra	2—5	—		1	—	»	- » -
—	5—8	—	1	—	3	- » -
—	8—12	—	2	—	»	- » -
—	12—20	—	3	—	»	- » -
—	20—30	—	4	—	»	- » -

fra 30—40 Kl.	5 Rdlr. » & » β
— 40—60 —	6 — » - » -
— 60—100 og derover.....	8 — » - » -

Udenrigske Fartøjer en halv Gang saa meget.

7. Natmanden fra gammel Tid Løn 4 Rdlr. og Skopenge 1 Rdlr., til Havre og Hø til hans Hest 6 Rdlr. 4 & og som Skorstensfejer 1 Rdlr., og naar hans Hest dør, Hjælp til en ny, ligesom Byen vedligeholder hans Sluffe.

8. Vægterne for at holde Vagt ved de 2 Hestemarkeder 2 Rdlr.

9. Adskillige Udgifter:

- a) til 2 residerende Kapellaner for at skifte med Sognepræsterne at holde Onsdags Prædiken i Budolfi Kirke à 13 Rdlr. 2 &, er 26 Rdlr. 4 &;
- b) til Byfogden for at holde 1 Over- og 2 Underbetjente 100 Rdlr.;
- c) Raadstuetjenerens Løn 44 Rdlr., Tillæg 6 Rdlr. 50 Rigsdaler og hver 2 eller 3 Aar en ny Klædning;
- d) Byens 8 Vægtere for Extraarbejde, f. Ex. tilsige til Torvenes Fejning etc. 8 Rdlr.;
- e) Byens Tjener eller Slutteren Løn 26 Rdlr. og 1 Par Sko 1 Rdlr., 27 Rdlr.;
- f) en Person for at indkræve Extraskatten maanedlig og holde Lister derover 100 Rdlr.;
- g) fra gammel Tid som Juleoffer til en Borgmester 3 Rdlr. 2 &, en Raadmand 1 Rdlr. 4 &, Byfogden 1 Rdlr. 2 &, Byskriveren 1 Rdlr. 2 & og Kæmneren 1 Rdlr., alt i Kroner. (Raadstue-Arkivet.)

Gaderenovationen.

1804 blev med Stiftsbefalingsmandens Approbation vedtaget Indførelsen af Renovationsvogne til fra 1ste Januar 1805 at udkjøre Skarn og Urenlighed af Byen, hvilket skulde bortliciteres, første Gang for 76 Rdlr. Herved skulde bortfalde Udkastelse af Skarn paa Gaderne og i Aaerne og tillige de offentlige, paa Torve og andre Steder udsatte Skarnkister til Opsamling af Skarnet. Denne Foranstaltning hævedes dog allerede ved Udgangen af det første Aar, og det tillodes igjen

enhver frit at bortføre Skarnet, og ny Skarnkister maatte igjen opføres.

Hertil høre følgende to Aktstykker, som findes i Afskrifter i Manuskriptsamlingen paa Ledreborg (Fol. Nr. 189), og ere meddelte af Pastor V. Bang i Hvaløe.

Vejerhuspengene.

Fridericus Quintus

Gjøre alle vitterligt, at eftersom hos Os allerunderdanigst er bleven ansøgt og begjæret Vores allernaadigste Confirmation paa efterskrevne af Vores elskelig kjære Herr Fader, Salig og højlovlig Ihukommelse, allernaadigst udgivne Brev, lydende Ord efter andet som følger:

Vi Christian den Sjette, af Guds Naade osv., gjøre Alle vitterligt, at eftersom Magistraten i Vor Kjøbstad Aalborg, saavel som Borgerskabet sammesteds, for Os allerunderdanigst haver andraget, at endskjøndt det af Alders Tid sammesteds skal have været saaledes anordnet, at Vejerhuspengene alletider aarlig er bleven delet i trende Dele, hvoraf samtlige Borgerskabet til Byens Udgifters Hjælp aarlig haver nydt een tredje Del, Magistraten til deres Løns Indkomsters Hjælp aarlig een tredje Del, hvorimod Magistraten og Borgerskabet paa deres Bekostning haver forskaffet og holdet Vægten, med des Tilbehør, i god Stand og vel vedlige, og Vejermesteren for sin Umage een tredje Del, hvilken Deling og ved 2de højeste Rettes Domme de datis 29de Augusti 1708 og 6te Martii 1724 skal være bleven eragtet billig og ved Magt kjendt; — saa skal dog nu værende Vejer, Maaler og Vrager Jørgen Bertelsen ¹⁾ (som tillige med er Raadmand) alligevel hans Bestalling af 13de Octobr. 1727 ikke tillægger ham at nyde Mere end hans Formænd for ham nydt og haft haver, have udvirket en Vores elskelige kjære Herr Faders Salig og højlovlig Ihukommelse, allernaadigste Instruction af 12te April 1728, ved hvilken ham tillades Indkomsterne alene for sig og sine Underbetjente, uden

¹⁾ Blev 1727 Vejer, Maaler og Vrager, 1728 tillige Raadmand; døde 1737, 39 Aar gml. (A. H. Nielsen: Embeds- og Bestillingsmænd i Aalborg, S. 151.)

at svare Afgift deraf til Andre, at nyde, hvorover Magistratens ældgamle Rettighed til de 2de 3dje Parter af Vejerpengene er bleven dennem betaget, da de dog maa bekoste og vedligeholde Vejerhus-Vægten og des Tilbehør udi god og behørig Stand, og ikkun dertil af Bertelsen nyder en liden Kjendelse, som næsten dertil bortgaar, foruden at Jørgen Bertelsens Underbetjente nyder aparte Betaling for deres Arbejde af den, der lader Noget veje; — Thi have Vi, efter slig Beskaffenhed samt fornævnte Magistrats og Borgerskabs i Aalborg deres derhos gjorte allerunderdanigste Ansøgning og Begjæring, allernaadigst fundet for godt derom at anordne og bevilge, saasom Vi og hermed allernaadigst anordne og bevilge, at Magistraten og Borgerskabet udi bemeldte Aalborg herefter aarlig skal nyde de to Tredje Parter af Vejerhus-Pengene, og at det saaledes dermed skal forblive paa den forrige Fod, som det var førend Jørgen Bertelsens Instrux blev expederet. Forbyndes Alle og Enhver herimod, efter som forskrevet staar, at hindre eller i nogen Maade Forfang at gjøre, under Vor Hyldest og Naade. Givet paa Vores Residence udi Kjøbenhavn d. 24de Martii 1731. Under Vor Kongelig Haand og Segl. C. R. (L. S.) —

Da ville Vi forskrevne Brev, udi alle dets Ord, Clausuler og Puncter, saasom det herom indført findes, allernaadigst have confirmeret og stadfæstet, saa og hermed confirmere og stadfæste; Forbyndes Alle og Enhver herimod, efter som skrevet staar, at hindre eller udi nogen Maade Forfang at gjøre, under Vor Hyldest og Naade.

Givet paa Vort Slot Friderichsberg d. 15de Maji A^o 1747.

Under Vor Kongelige Haand og Signet

Friderich R.

J. L. Holstein.

Bartskjærlaugets Privilegier.

Vi Friderich den Femte

af Guds Naade osv. gjøre Alle vitterligt, at eftersom hos Os allerunderdanigst er bleven ansøgt og begjært Vores allernaadigste Confirmation paa efterskrevne af Vores elskelig kjære Herr Fader og Farfader Salig og højlovlig Ihukommelse den 23. Febr. 1731 og den 26. Dec. 1699 allernaadigst confirmerede Breve, lydendes Ord efter andet som følger:

Vi Christian den Femte, af Guds Naade Konge til Danmark osv., gjøre Alle vitterligt, at Vi, efter Bartskjær-Lauget i vor Kjøbstad Aalborg deres herom allerunderdanigst gjorte Ansøgning og Begjæring, samt Vores Gehejme Raad og Stiftsbefalingsmand over Aalborg Stift, Os elskelig Hr. Steen Hondorph til Rønneholm, Ridder p. p. hans iligemaade derpaa allerunderdanigst givne Erklæring, allernaadigst have bevilget og forordnet, saa og hermed bevilge og forordne, at herefter udi bemeldte Aalborg ej flere end 4 dygtige og udi deres Kunst erfarne Bartskjære, efter Vores elskelig kjære Farfader, salig og højlovlig Ihukommelse, d. 23. Juni A^o 1634 allernaadigst confirmerede Laugs Articlens Indhold, maa eller skal være, hvilke 4 Bartskjære, af de der nu værende, eller herefter kommende, Magistrat imod dennem, som dennem Indpas i deres Laug og Embede herefter tilføjer, tilbørligen ved forskrevne Articler haver at mainterere, dog at den, som for nogle Aar siden Vores allernaadigste Brev haver bekommet, sig der i Byen at nedsætte og Bartskjær Embede at bruge, herved ikke formenes, at han sig jo tillige med de andre, som nu i Lauget ere, fremdeles dermed maa ernære, indtil en af samme 4 Mestre afgaaer, hvor han da i den afgaaendes [Sted] haver at træde. Forbydendes Alle og Enhver derimod, eftersom forskrevet staaer, at hindre eller i nogen Maade Forfang at gjøre, under Vor Hyldest og Naade.

Givet paa Vort Slot Kjøbenhavn den 19. Septbr. 1685.

Under Vor kongelig Haand og Signet.

Christian R.

— Da ville Vi forskrevne Brev udi alle dets Ord, Clausuler og Puncter, saa som det her oven indført findes, have confirmeret og stadfæstet, saa ogsaa hermed confirmere og stadfæste. Forbydendes Alle og Enhver her imod, efter som forskrevet staaer, at hindre eller udi nogen Maade Forfang at gjøre, under Vor Hyldest og Naade.

Givet paa Vort Kongelige Residence Slot Kjøbenhavn
d. 26. Maj 1747.

Under Vor Kongelige Haand og Signet.

Friderich R.

J. L. Holstein.